

Studentski događaji 1971. godine u gradu Rijeci

Grad Rijeka je u Hrvatskom proljeću imao specifičnu sudbinu. Dok u gotovo svim većim gradovima SR Hrvatske dolazi do nemira, u Rijeci toga nije bilo. Čak nije uspio ni studentski štrajk, a time ni studentski nacionalni pokret nije došao do većeg izražaja. U radu se raspravlja o događajima koji su vezani uz studentski pokret u Rijeci. Autorica iznosi slijed događaja na riječkim fakultetima i visokoškolskim ustanovama tijekom 1971. godine te posljedice koje je snosila mala grupa nacionalno-reformski opredijeljenih riječkih studenata.

Ključne riječi: Rijeka, Hrvatsko proljeće, 1971, omladinski i studentski pokret

Grad Rijeka je početkom 1970-ih godina bio važno i visokorazvijeno političko, gospodarsko i kulturno središte šire regije zapadne Hrvatske, ali i cijele SR Hrvatske, s 132 222 stanovnika 1971. godine.¹

Rijeka se pokazala kao primamljivo odredište za mnoge ljude koji su tražili zaposlenje. Zbog rastuće industrije te pogotovo uslužnih djelatnosti grad je u tom periodu svojim žiteljima pružao velike mogućnosti zaposlenja i viši standard od prosjeka u Hrvatskoj. Sve je intenzivnije prema gradu gravitirao i veliki broj mladih iz Istre, Kvarnerskog primorja, Gorskog kotara, ali i šireg područja Dalmacije i Bosne. Mnogi su se nadali da će u većoj sredini lakše pronaći zaposlenje, a drugi su srednjoškolsko ili fakultetsko obrazovanje nastavljali u većem gradu. Treba naglasiti da je početkom 1970-tih godina studij u Rijeci pohađalo oko 5000 studenata. Grad još uvijek nije imao vlastito sveučilište² niti je u dovoljnoj mjeri bio aktivno organiziran život studentske omladine.³

1 Statistički godišnjak Općine Rijeka, 1973; Statistički godišnjak SR Hrvatske, 1972; *Rijeka 1969-1974, Izvještaj Skupštine općine Rijeka biračima na kraju petogodišnjeg mandata*, Rijeka, 1974; Nikola Stražičić, *Prilog poznavanju demografskog razvoja Grada Rijeke tijekom posljednja tri stoljeća*, Rijeka, sv. 1, 1994; Usp. neobjavljeni magistarski rad Andrea Roknić, *Rijeka u Hrvatskome proljeću 1970.-1972.*, poglavlje „Razvoj stanovništva grada Rijeke“.

2 Svi tadašnji riječki fakulteti, visoke i više škole nalazili su se u okviru Sveučilišta u Zagrebu (Medicinski, Strojarsko-brodograđevni i Ekonomski fakultet, a djelovale su još i Visoka industrijsko-pedagoška škola, Viša građevinska, Viša pomorska te Pedagoška akademija). Godine 1973. osnovano je dugo priželjkivano riječko sveučilište. Bio je to logičan nastavak daljnjeg razvoja još jednog visokoobrazovnog centra pored zagrebačkog sveučilišta.

3 M. Vujatović, „Prerano za riječko sveučilište“, *Novi list*, 18. siječnja 1971, str. 3.

Problemi mladih i njihova pitanja bili su gotovo svugdje, i u ostalim krajevima Hrvatske, isti i uvijek aktualni, pa tako i u Rijeci (nedovoljno dobar standard i studentski život u gradu, problemi organizacije slobodnog vremena mladih i sl.). No, pored uobičajenih omladinskih i studentskih pitanja, koja se prema njihovim stajalištima nisu u dovoljnoj mjeri efikasno rješavala, mladi su počeli pokazivati i sve izraženiju političku zainteresiranost i aktivnost.

Na valu prijelomnih događaja vezanih za zagrebačko sveučilište, koji počinju od prosinca 1970. izborom Ivana Zvonimira Čička za studenta-prorektora, našli su se i riječki studenti. U travnju 1971. uslijedio je izbor Dražena Budiše za predsjednika Saveza studenata Zagreba te izbor Ante Paradžika za predsjednika Saveza studenata Hrvatske. Te kadrovske promjene na sveučilištu i u hrvatskom studentskom rukovodstvu ostavile su trag i u razvoju događaja na riječkim fakultetima i visokoškolskim ustanovama u mjesecima koji su slijedili.

Osim Saveza studenata Rijeke, koji nije podržao izbor Ivana Zvonimira Čička za studenta-prorektora,⁴ posebno se negativno na tu odluku očitovao i Općinski komitet SKH Rijeka na sjednici održanoj 14. siječnja 1971. U zapisniku je najzanimljivije izlaganje Tomislava Pilepića, predsjednika partijske Ideološko-političke komisije, koji je dobio zadatak da Općinski komitet SKH informira o zbivanjima nakon Čičkova izbora za studenta-prorektora, ali i da iznese općenitu ocjenu o stanju u Savezu socijalističke omladine (SSO) i Savezu studenata (SS) Rijeke. Između ostalog, Pilepić je u izlaganju kritički istaknuo:

„Ocjena je od prilike da se u posljednje vrijeme u Republici kod nas, pošto je SK otvorio demokratske procese, pogotovo nakon X sjednice CK SKH javljaju određene snage koje sve otvorenije i agresivnije ulaze u međuprostor koji je ostavio SK. Činjenica je da se SK ne pojavljuje dovoljno svuda. Posebno je istaknuto da je slaba tačka na Sveučilištu u Zagrebu. ... Smatra se da SK posebno u visokom školstvu nije dovoljno organiziran.“

Vrlo se oštro osvrnuo i na Čičkov rad i djelovanje te na njegovu povezanost s Rijekom i studentskim događajima u gradu. Takav Pilepićev stav jasno ukazuje i na opću negativnu percepciju riječkog partijskog rukovodstva prema izboru Ivana Zvonimira Čička za studenta-prorektora Sveučilišta u Zagrebu. U nastavku izlaganja Pilepić ističe:

„...nije to bitno da je Čičak religiozan, već se radi o tome da iza Čička stoje određene snage koje imaju određenu ideologiju, a što je najbitnije Čičak nije samo religiozan nego i borbeni klerikalac i stoji iza programa jedne klerikalne organizacije što nije ništa novo nego slično frankovačkom programu prije rata. ... Mi smo također u Rijeci primili jednu informaciju o učešću Čička na sastanku mladih katolika na Trsatu, ali začuđuje da se u Zagrebu javi nešto takvo a da se ranije nije za to znalo; tko je Čičak, da je to čovjek koji je sam rekao da je napustio porodicu kako im ne bi škodio svojom djelatnošću. ... Snage koje stoje iza Čička na ovom našem području pokušale su da se jave i na zborovima, ali

4 M. V., Studenti aktivni u reformiranju škole, *Novi list*, 18. siječnja 1971, str. 4; Drago Kojić, Studentska prorektorska afera, *Novi list*, 23/24. siječnja 1971, str. 3.

bez uspjeha. ... Međutim, moramo ovdje naglasiti da je u Rijeci nešto drugačija i lakša situacija nego u Zagrebu. ... U Rijeci postoji jedna grupa studenata vezana za jedan klerikalni program kao grupa koja se kreće u pravcu izrazito borbenog klerikalizma, a ima i pojedinaca. Čitava stvar teži za tim da se oni uključe u naše društvo i oni se uključuju, pojedinci završavaju škole i fakultete i odlaze na vrlo odgovorna radna mjesta. ... Rečeno nam je da budući da je Rijeka za sada čista treba da ju kao takvu sačuvamo, ali znate da se reagiranja prenose i da će napori koje moramo učiniti biti veliki. Kod nas studenti koji su vezani za ovakve institucije nalaze se na Pedagoškoj školi i nešto na Pedagoškoj akademiji. Ono što je bitno znamo da je ta grupa povezana sa sličnim grupama drugih mjesta, negdje više, negdje manje. ... Interesantno je da su svi pripadnici ove struje većinom iz Dalmatinske zagore i nešto iz Hercegovine.“⁵

Posljednja navedena rečenica u ovoj Pilepićevoj izjavi zapravo je teza koju je riječko partijsko rukovodstvo zastupalo o većoj ulozi „vanjskih“ studenata u studentskim nemirima u gradu Rijeci nego „domaćih“. Time se htjelo istaknuti kako su upravo „došljaci“ bili nositelji nacionalno-domoljubnih ideja u gradu. Kasnije će se pokazati da su te izjave zapravo bile netočne te da su u spomenutim događajima jednako sudjelovali i „domaći“ i „vanjski“ studenti. Darko Deković⁶ i Vladimir Žmak⁷, aktivni sudionici reformske struje riječkog studentskog pokreta 1971. misle suprotno mišljenju tadašnjih vodećih članova riječkoga SKH. Obojica su bili riječki studenti, hrvatski usmjereni, tada članovi riječkog Instituta za teološku kulturu laika (ITKL) i katoličke zajednice mladih Synaxis koja je vrlo aktivno djelovala u samom središtu gradu u prostorijama dominikanskog samostana crkve sv. Jeronima.⁸

Već početkom 1971. u gradu Rijeci među studentima, ali i ostalim mladima sve su očitije i češće diskusije o tada aktualnim političkim pitanjima – o ustavnim promjenama, amandmanima i deviznom sustavu.⁹ Tako se i na redovitoj sjednici Općinske konferencije SKH Rijeka, održanoj 18. ožujka 1971, između ostalog raspravljalo o njihovoj ulozi u političkom trenutku:

5 HR-DARI, Općinski komitet SKH Rijeka 1971, Zapisnici i materijali sa sjednica Općinskoga komiteta i razni materijali, Zapisnik sa sjednice Općinskoga komiteta SKH Rijeka od 14. siječnja 1971.

6 Izjava mr. sc. Darka Dekovića (dalje DD) autorici rada. Deković je rođen 1947, a umro 2008. u Rijeci. U vrijeme o kojem se govori u ovom radu bio je student Pedagoške akademije.

7 Izjava mr. sc. Vladimira Žmaka (dalje VŽ) autorici rada. Žmak je rođen 1948. u Lanišću. U vrijeme o kojem se govori u ovom radu bio je student Medicinskog fakulteta u Rijeci.

8 O važnosti te katoličke zajednice mladih u događajima vezanim za Hrvatsko proljeće u gradu Rijeci vidi u radovima: Vladimir Žmak, *Synaxis*, pretjeran iskorak ili propuštena šansa, *Riječki teološki časopis*, 14, 2, Rijeka 2006, str. 469-482; Andrea Roknić Bežanić, Uloga i djelovanje katoličke zajednice mladih *Synaxis* u riječkome Hrvatskom proljeću, *Croatica Christiana*, br. 71, Zagreb 2013, str. 155-170; Usp. neobjavljeni magistarski rad A. Roknić, *Rijeka u Hrvatskome proljeću 1970.-1972.*, poglavlje „Riječki slučaj *Synaxis*“.

9 M. V., Na sve strane u Rijeci javna rasprava o amandmanima, *Novi list*, 23. travnja 1971, str. 4; M. V., Mladi radnici o ustavnim promjenama, *Isto*, str. 4; Usp. Darko Dukovski, *Istra i Rijeka u Hrvatskom proljeću*, Zagreb 2007, str. 214.

„Iako se u Savezu omladine nije još otvorila javna debata o ustavnim promjenama, ona je jako prisutna u omladinskim redovima. To je i razumljivo, a manifestiralo se i na našoj zadnjoj Konferenciji i na zajedničkoj sjednici sa Komitetom Saveza komunista. Mladi ljudi neovisno da li su u redovima Saveza studenata ili Saveza omladine, vitalno su zainteresirani za budućnost ovog grada, budućnost Republike, budućnost Jugoslavije tj. za budućnost ovog socijalizma u kojem živimo i kojeg smo prihvatili kao jedini način razvitka našeg društva, koji garantira ravnopravne društvene odnose i jednu sigurnu budućnost.“¹⁰

Također je i na riječkim fakultetima od siječnja do travnja 1971. bila sve izrazitija politizacija oko nacionalnih, gospodarskih i kulturnih tema. O tim se pitanjima vrlo oštro diskutiralo na zborovima studenata koje su organizirali, ali i pokušavali usmjereno ih voditi partijski kadrovi unutar općinske organizacije Saveza studenata. Iako je u raspravama i dalje bila prisutna aktualna i uobičajena studentska problematika (studentsko stanovanje, slobodno vrijeme, zabava i dr.), u diskusijama se sve više otvaraju teme nacionalnog i gospodarskog iskorištavanja SR Hrvatske u SFR Jugoslaviji.

Na jubilarnoj 25. godišnjoj skupštini Saveza studenata Zagreba 4. travnja Dražen Budiša izabran je za predsjednika studentske organizacije Zagreba. Slijedili su zborovi studenata i na riječkim fakultetima i visokoškolskim ustanovama.¹¹ Zagrebačkoj su skupštini prisustvovali i predstavnici riječkih studenata. Iako nije bio delegiran, prisutan je bio i Vladimir Žmak.¹² Nakon povratka delegiranih studenata u Rijeku, uslijedili su zborovi studenata. Prvi je održan na Medicinskom fakultetu, a zatim i na drugim fakultetima i riječkim visokoškolskim ustanovama. U proljeće 1971. održane su i izborne skupštine na riječkim visokoškolskim ustanovama na kojima se ujedno biraju i delegati za skupštinu Saveza studenata Rijeke.

Dana 17. travnja 1971. trebala je biti održana 16. godišnja skupština Saveza studenata Rijeke u Vijećnici općinske skupštine, danas Vijećnici grada Rijeke, no na zahtjev većine nazočnih studenata Skupština je bila pretvorena u Zbor studenata.¹³ To je učinjeno jer je dio studentskih delegata vratio studentske kartice, a dio njih nije došao na Skupštinu – u nedostatku kvoruma skup je pretvoren u zbor riječkih sveučilištaraca. Pored velikog broja okupljenih studenata na zboru su bili nazočni i delegati studenata iz Zagreba te Ivan Zvonimir Čičak i Dražen Budiša, kao i Marijan Kalanj, sekretar Općinskog komiteta SKH Rijeke, Nikola Samaržija, predsjednik Općinske konferencije Socijalističkog saveza radnog naroda (SSRN) Rijeke, i Željko Grbac, predsjednik Zajednice visokoškolskih ustanova Rijeke i podpredsjednik Skupštine općine Rijeke.

10 HR-DARI, Općinska konferencija SKH Rijeke, Zapisnici i ostali materijali sa sjednica općinskih konferencija SKH Rijeke 1971, Zapisnik sa sjednice Općinske konferencije SKH Rijeke od 18. ožujka 1971.

11 Burna skupština studenata u Zagrebu, *Novi list*, 5. travnja 1971, str. 2; Studentski obračun s oportunistima, *Novi list*, 6. travnja 1971, str. 3.

12 Izjava V. Žmaka.

13 Mirko Vujatović, „Srcem uz rukovodstvo Hrvatske i Desetu sjednicu i ustavne promjene“, *Novi list*, 19. travnja 1971, str. 4; „Na marginama pokušaja“, *Upitnik, list mladih Rijeke*, I, 1, 18. travnja 1971, str. 3.

Iako dnevni lokalni tisak, *Novi list*,¹⁴ navodi da je dan prije te Skupštine iz Zagreba stigao Čičak s jakom grupom „klerikalističkih“ studenata te da je održao dva sastanka, jedan u prostorijama dominikanskog samostana u središtu grada sa sinaksistima, a drugi u studentskom domu, prema izjavama Vladimira Žmaka i Darka Dekovića, susret s njime nije bio organiziran već spontan i nenajavljen.¹⁵ Oni navode i da sadržaj razgovora nije imao važnosti u kasnijem izboru studenata koji su ušli u Predsjedništvo SS Rijeke. Dakle, zaključuju kako Čičkov dolazak nije bio presudan za tijek Skupštine i kako su nastupi te grupe riječkih studenata na skupštini već ranije bili dogovoreni. No, na tim je sastancima, prema riječima koje donosi M. Vujatović u ranije navedenom članku, riječka studentska omladina dobila direktive za djelovanje na Skupštini koja je uslijedila sutradan. Njihovom je reakcijom zapravo bio spriječen plan dotadašnjega vodstva riječkih studenata¹⁶ da se održe na čelu još jedno mandatno razdoblje. To je vodstvo bilo blisko SK te je odgovaralo riječkoj partijskoj vlasti koja mu je davala punu podršku. Bili su to zapravo njihovi mladi politički kadrovi. Time su studenti čije su vodstvo predstavljali uglavnom članovi katoličke zajednice Synaxis dobili mogućnost da se do svibnja bolje pripreme za ponovno sazvanu godišnju Skupštinu, ali i da njihovi studenti uđu u novo Predsjedništvo. Na održanom zboru studenata, između ostaloga, dana je puna podrška izrečenim stajalištima na 10. sjednici CK SKH, ali iznijeta je i želja da se ta stajališta programski ostvare.

Novi list je 23. travnja 1971. objavio članak u kojemu su zaključci održanog Zbora studenata. Ondje između ostaloga stoji:

„... 1. Pruža se puna podrška ustavnim amandmanima i 10. sjednici CK SKH, te I. konferenciji SKJ; 2. Upućuju se pozdravni telegrami drugu Titu, predsjedniku SFRJ i drugarici Savki Dabčević-Kučar, predsjednici CK SKH; 3. Pruža se podrška pozitivnim gibanjima među zagrebačkim studentima i njegovom rukovodstvu; 4. Na zboru je formiran Inicijativni odbor u sastavu: Meštrović Slavko – VIPŠ, Bastić Ante – EF, Žmak Vladimir – MF, Puškarić Ivanka – PA, Križanović Ivan – SF, Vujčić Mate – studentski dom i Margan Slobodan – VPŠ, koji zajedno sa Predsjedništvom skupštine SS Rijeke treba da pripremi novu godišnju skupštinu SS Rijeke; 5. Na onim visokoškolskim ustanovama za koje se smatra da izbor delegata nije izvršen na demokratski način treba ponoviti izbore; 6. Delegat koji će SS Rijeke zastupati u radnoj skupini za pripremu Konferencije SSH bit će izabran na redovitoj godišnjoj skupštini SS Rijeke iz redova delegata koje će kandidirati svaka visokoškolska ustanova; 7. SS Rijeke priznaje legalnost izbora I. Z. Čička za studentskog prorektora i povlači svoje saopćenje objavljeno u Novom listu od 24. XII. 1970. godine u kojemu je dana dezinformacija o osobi I. Z. Čička; 8. Zbor studenata Rijeke izjasnio se za jedinstveno Hrvatsko sveučilište; 9. Studenti Rijeke izrazili su želju da sudjeluju u radu propkopavanja tunela kroz Učku i auto-puta Rijeka-Zagreb.“¹⁷

14 Mirko Vujatović, „Bijeli teror crnog pokreta – Kronologija osvajačkog pohoda na neosvojivu riječku visokoškolsku tvrđavu“, *Novi list*, 9. travnja 1972, str. 3.

15 Izjava V. Žmaka, Izjava D. Dekovića.

16 Predsjednik SS Rijeke do tada bio je Nikola Mikić.

17 Devet zaključaka riječkog studentskog zbora, *Novi list*, 23. travnja 1971, str. 4.

Ovih devet formiranih zaključaka jasno ukazuju na visoki stupanj političke zrelosti, ali i sve vidljiviju diferencijaciju unutar riječkog studentskog vodstva, na dio koji je uz OK SKH Rijeka i SSO Rijeka te na dio koji je uz nacionalno-reformsku struju i članove zajednice mladih Synaxis.

Upravo zbog događaja vezanih za (ne)održavanje 16. godišnje skupštine SS Rijeke i sve vidljivije unutarnje diferencijacije među riječkim studentima te vala studentskih gibanja koja su započela na zagrebačkom sveučilištu, uredništvo riječkog lista mladih *Upitnik*¹⁸ smatralo je bitnim održati sastanak 29. travnja 1971. i razgovarati s važnim ljudima iz riječkog političkog i javnog života, iz kulture i prosvjete, odnosno riječkoga visokog školstva. Tom su razgovoru prisustvovali tadašnji predsjednik Izvršnog odbora SS u Rijeci N. Mikić, zatim članovi Inicijativnog odbora za pripremu Skupštine S. Meštrović,¹⁹ M. Vujčić i V. Žmak, zatim Josip Malić,²⁰ T. Pilepić, Nedjeljko Fabio,²¹ Franjo Starčević,²² Ivan Rogić Nehajev²³ i članovi uredništva lista *Upitnik*. Tako je Josip Malić između ostaloga u intervjuu naglasio kako se njemu čini da su studenti Rijeke nedorasli onome što se događa u Zagrebu i da su ispod nivoa razmišljanja o tim događajima te kako se vrši jaka polarizacija mladih ljudi u gradu Rijeci. Pilepić je u govoru istaknuo kako mu se čini da je, pored nastojanja da se riječki studenti politički aktiviraju, u gradu još uvijek prisutan i jedan drugi „moment“. Tako naglašava nekoliko bitnih stavki:

„Moram reći da studenti iz godine u godinu u ovome gradu svojim rukovodstvima upućuju kritike. I svaki puta kada dolazi novo rukovodstvo pojedinci ili grupice nisu zadovoljni njime. Mi smo takav slučaj imali ranije. Recimo, sjećam se da je studentsko rukovodstvo u Rijeci moralo otići, jer je zapustilo problematiku studentskog standarda. Nije se u dovoljnoj mjeri bavilo tim pitanjima, nego više općim kretanjima usmjerenim na kulturnu emancipaciju itd. Sadašnje studentsko rukovodstvo veliki dio svojih snaga posvetilo je baš tom pitanju, pa su tako u Rijeci organizirani dogovori, pronađena sredstva za nastavak radova na studentskom domu, učinjeni naponi za poboljšanje uvjeta života, prehrane itd.“

Pilepić se pored navedenoga osvrnuo na još jednu bitnu stavku, a to je pitanje političke aktivnosti u širem smislu. Tako je naglasio:

18 *Upitnik, list mladih*, izdavao je Centar za društvenu i uslužnu djelatnost mladih u Rijeci od 1971. do 1975; glavni i odgovorni urednik lista bio je Mario Samsa.

19 Rođen je 1948. u Prozoru (Bosna i Hercegovina), a tada je bio student VIPŠ-a u Rijeci.

20 Predsjednik Konferencije SK visokoškolskih ustanova i profesor Pedagoške akademije.

21 Rođen u Splitu 1937., književnik, publicist, predavač na Narodnom sveučilištu, potom je bio urednik časopisa *Kamov* od 1966. i dramaturg u Narodnom kazalištu Ivan Zajc u Rijeci do odlaska u Zagreb 1972.

22 Rođen 1923. u Mrkoplju, a umro u Rijeci 2011. U ovo je vrijeme bio viši predavač na Visokoj industrijsko-pedagoškoj školi u Rijeci (VIPŠ) te predstojnik Zavoda za industrijsku pedagogiju. Zbog svog je angažmana 1971. dobio otkaz te je smijenjen sa svih funkcija.

23 Rođen u Senju 1943, književnik, pjesnik. Bio je direktor Centra za društvenu i uslužnu djelatnost mladih u Rijeci.

„Pitanje je tu i umješnosti, znanja i mogućnosti za kompletno sudjelovanje u pojedinom političkom trenutku. Na zboru koji je održan 17. travnja, većina studenata je podržala svoje rukovodstvo. Pretpostavljam da je to bilo zbog toga, što se to rukovodstvo mnogo bavilo onim pitanjima koje možemo nazvati elementarnima, koja su studentima najbliža, kada se radi o njihovim potrebama. To znači da studenti nisu za cjelovito negiranje rada svoga rukovodstva, kao što neki priželjkuju. Kad se govori o uznemirenosti, onda treba reći da je ona dolazila od relativno stotinjak studenata. Trebalo je uznemirenosti biti više i to kod svih, ali ne samo neke opće uznemirenosti, već punijega političkog angažmana na platformi Desete sjednice CK SKH, Prve konferencije SKJ i u raspravama o promjenama društveno-političkog sustava, onakvog angažmana kakav je u posljednja 2-3 tjedna. Na skupovima i konferencijama u školama kojima sam prisustvovao, upravo je to dolazilo do izražaja – osjetila se jaka politička angažiranost. Među studentima se na političkom planu radilo previše forumski. Smatralo se važnim održati sastanak, a tko i koliko je prisutnih, nije bilo važno. U posljednje vrijeme radi se drukčije. Uključivanje većine u politički pokret znači da se i studenti uključuju u široku politizaciju svih struktura. U posljednjih dvadesetak dana na raspravama prisutni su i studenti i profesori. Ja sam se ugodno iznenadio. Mislim da za ranije stanje jednim dijelom snosi odgovornost i nastavni kadar, komunisti i oni koji to nisu. Mišljenja sam da bi profesori koji rade zajedno sa studentima trebali više i politički djelovati. Treba održati kontinuitet sadašnje političke plime, jer nakon donošenja ustavnih promjena, potrebna je aktivnost za njihovo ostvarenje. A to onda ostaje i na nama svima. Kad se radi o diferencijaciji na programskim osnovama, potrebno je reći da o programu studentske organizacije nije bilo riječi. Na zboru od 17. travnja govorilo se o ravnopravnosti naroda, oblikovanju hrvatske državnosti, o pitanjima književnog jezika, i kulturnoj emancipaciji itd. Premalo je bilo riječi i o naporima za promjenu na gospodarskom planu, o potrebi raspolaganja sredstvima od strane radnih ljudi i radničke klase koji ta sredstva stvaraju. O tim pitanjima govorili su uglavnom gosti iz Rijeke i 1-2 prisutna studenta iz Zagreba. Ipak diferencijacija je bila prisutna, usmjerena na rušenje studentskog rukovodstva na Rijeci do čega nije došlo, jer se je zbor većinom glasova izjasnio protiv takvog zahtjeva. Vidljivo je bilo da je skupina od nekih 60 studenata, koji su takav zahtjev postavljali, bila ranije za to dobro pripremljena.“²⁴

Dakle, i iz Pilepićeve izjave može se zaključiti kako se među riječkim studentima od travnja 1971. počinje osjećati sve izrazitija podvojenost i diferencijacija, o čemu je izvještavao i tisak, a to je stajalište potvrdio u svojoj izjavi i Deković. On ističe kako je prijelomnica koja je izazvala podvajanje u SS Rijeke bio upravo novi politički smjer Savke Dabčević-Kučar, Mike Tripala i njihovih političkih suradnika. Naglašava kako to podvajanje nije bilo u potpunosti ostvareno niti je bilo javno vidljivo, već se zapažalo tek u privatnim izjavama pojedinaca u užim krugovima istomišljenika.²⁵

No, nakon 17. travnja i neuspjelog pokušaja održavanja 16. redovite godišnje izborne skupštine SS Rijeke, trebalo je ponovno sazvati Skupštinu, pa je tako ona bila održana 8.

24 Sadašnji trenutak riječkih sveučilištaraca, *Upitnik, list mladih Rijeka*, I, 2-3, svibanj-lipanj 1971, str. 7-10.

25 Izjava D. Dekovića.

svibnja u sindikalnom domu na riječkoj Mlaki.²⁶ Na toj je Skupštini došlo do oštre konfrontacije između studenata članova SKH, odnosno SSO Rijeka i reformske studentske struje. Nazočni su bili predstavnici društveno-političkih organizacija grada i općine Rijeka te regije i više od 400 studenata. Na Skupštini je bila prisutna i Neda Andrić, predsjednica Skupštine općine Rijeka koja je u svom govoru naglasila kako je nepotrebno raspravljati o tome prihvaća li Rijeka amandmane budući da je grad aktivno sudjelovao u njihovom stvaranju. Također je dodala kako su amandmani dobili bezrezervnu podršku u svim riječkim društveno-političkim i radnim organizacijama. Izlaganje je završila pozivom studentima da se aktivno uključe u društveno-kulturno-politički život Rijeke čime bi trebali doprinijeti bržem razvoju grada. Skupština je zbog aktualnih tema trajala više od sedam sati.²⁷ Osim što se raspravljalo o Statutu studentskog kluba „Jan Palach“, žustre rasprave i različita razmišljanja vodila su se i iznosila o bitnim nacionalnim, društvenim, gospodarskim, političkim i kulturnim problemima u Hrvatskoj, a i samome gradu. Izmjenjivali su se brojni govornici iz redova studenata koji su iznosili mišljenja uglavnom o situaciji u Hrvatskoj, ukazujući na aktualna studentska gibanja. Diskusija je dosegla vrhunac izlaganjem D. Dekovića koji je žestoko napao dotadašnje riječko studentsko vodstvo okrivljujući ga da je ono odgovorno što su riječki studenti zakazali u času kada je situacija na Sveučilištu u Zagrebu bila u previranju. Slijedio je zahtjev velikog broja studenata nedelegata da dotadašnje vodstvo vrati svoje delegatske iskaznice, što su oni i učinili te tako izgubili pravo glasa pri izboru novog studentskog vodstva. Studente je podržao i profesor F. Starčević naglasivši kako je nepotrebno da se plaše politizacije. Također je istaknuo kako partija u Hrvatskoj u ovome trenutku ima podršku kao nikada do tada i to ne samo od studenata te kako su prošla vremena kada se napadalo one koji su nešto napisali na hrvatskome jeziku.²⁸ No, ipak je na Skupštini riječka reformska studentska struja okupljena oko neformalnog vođe D. Dekovića bila u manjini. Tako je na kraju prevagnula struja okupljena oko OK SKH Rijeka, pa je njihov član bio izabran za novog predsjednika SS Rijeke – bio je to Alenko Rubeša.²⁹ No, pored očekivano izabranih 12 članova studenata komunista, u riječko rukovodstvo Predsjedništva SS bilo je izabrano i pet nacionalno-reformski opredijeljenih riječkih studenata, inače članova Matice hrvatske i zajednice riječke katoličke mladeži Synaxis. Bili su to S. Meštrovic, Zlatko Houra,³⁰ Ante Maslač,³¹ Ivica Biočić³² i Ivan Tešinski.³³

26 Mirko Vujatović, Odlučno uz rukovodstvo SR Hrvatske, druga Tita i Brijunsku odluku, *Novi list*, 10. svibnja 1971, str. 5.

27 Stipe Vučemilo, Sa skupštine SS Rijeke: Ipak se kreće, *Studentski list*, 8. lipnja 1971, br. 18-19, str. 9.

28 Isto.

29 Rođen u Splitu 1948. godine; tada je bio student IV. godine Strojarsko-brodograđevnog fakulteta u Rijeci te predsjednik SS Rijeke.

30 Rođen je 1951. u Pakracu, a tada je bio student Medicinskog fakulteta u Rijeci.

31 Rođen je 1949. u Ljubljenicama (općina Stolac, Bosna i Hercegovina), a tada je bio student VIPŠ-a u Rijeci.

32 Rođen 1950. u Kaštel Starom, u to vrijeme student Medicinskoga fakulteta u Rijeci.

33 Rođen 1947. u Sirču (općina Drvar, Bosna i Hercegovina), a tada je bio student VIPŠ-a u Rijeci.

Od navedenih jedino I. Tešinski nije pripadao zajednici Synaxis. Iako su bili u manjem broju, za riječke studente reformiste ulazak u Predsjedništvo SS Rijeke bilo je značajno postignuće.³⁴ Pokazali su da i u Rijeci postoji grupa studenata koja o ključnim pitanjima, političkim, društvenim, gospodarskim i kulturnim problemima misli drugačije.

Izvješće o održanoj Skupštini te izrečene zaključke, sa čak 21 točkom, koje je sastavila Komisija za zaključke i Predsjedništvo Skupštine SS Rijeke donio je list mladih *Upitnik*. Zbog važnosti zaključaka za praćenje slijeda studentskih događaja na riječkim visokoškolskim ustanovama u cijelosti ih ovdje navodimo:

„1. Skupština daje punu podršku političkom kursu rukovodstva SKH i SKJ, kao i usvajanju promjena u društveno-političkom i gospodarskom sustavu koje inauguriraju predloženi ustavni amandmani koje treba što brže usvojiti i provesti u djelo. Skupština je jednoglasno izglasala povjerenje predsjedniku SFRJ, drugu Titu, i izrazila želju da on postane prvi i doživotni predsjednik Predsjedništva SFRJ. 2. Podržavamo ideju o ostvarivanju državnosti na nivou republika u okviru SFRJ, poradi afirmacije nacionalnog i klasnog koji su međusobno nerazdjeljivi. 3. Smatramo da je paritet u svim državnim službama neadekvatno proveden na tom polju. 4. U skladu s prethodnim zaključcima Skupština smatra da je potrebno živo uključivanje studenata Rijeke u sve pore suvremenog društveno-političkog života i distanciranje od svih nazadnjačkih snaga. 5. U ovom trenutku potrebno je s mnogo razboritosti i odlučnosti krenuti naprijed kako bi se riješili vitalni problemi, te stoga tražimo: a) sprečavanje otuđenja viška rada od neposrednog proizvođača, b) otvaranje novih radnih mjesta, c) povratak naših radnih ljudi iz inozemstva, d) pravilnija raspodjela dohotka prema radu i rezultatima rada. 6. Hrvatsko sveučilište ne smije biti samo nosilac znanstveno-tehničke misli, već nosilac gospodarsko-socijalne i ideološko-političke misli kao progresivnih ideja koje se izražavaju u posljednje vrijeme. S tim u vezi potrebno je što veće poštivanje kulturno-prosvjetne baštine svih naroda i narodnosti u Hrvatskoj i Jugoslaviji. 7. Želimo da nam knjige i skripta budu pisane hrvatskim književnim jezikom i pravopisom, tako da iz njih ne učimo samo struku nego i svoj jezik. Ove zahtjeve smatramo najprirodnijim izrazima našeg prava i produžujemo sve do srednjih stručnih škola na kojima se danas predaje iskrivljeni književni hrvatski jezik. 8. U skladu sa zaključkom br. 7 tražimo da nam svi predavači predaju hrvatskim književnim jezikom. 9. Ne želimo nametanje ni tutorstvo s bilo koje strane. Sposobni smo da se uključimo u procese suvremenog društvenog razvoja. 10. Skupština smatra da se svim onim mladim ljudima koji su osjetili potrebu i želju da rade i djeluju u redovima SK, mora omogućiti što brže uključivanje u članstvo. 11. Ne prihvaća se dijeljenje radnih ljudi i studenata na građane I i II reda, npr. na ateiste i teiste. 12. Tražimo pravovremenu, objektivnu i nepristranu informaciju, kako u sredstvima javnog informiranja tako i u našim redovima. 13. Prihvaćamo i potičemo pravilnu i objektivnu kritiku, osuđujemo kritizerstvo. 14. Odričemo se svake tvrdnje da je naš grad gnijezdo unitarizma. 15. Od novog studentskog rukovodstva Skupština traži da za svoj rad odgovara studentima. Svako odvajanje studentskog rukovodstva od studenata dovodi do pogrešaka koje je pokazala prošlost. 16. Da bi studenti Rijeke pravilno djelovali u studentskom pokretu, potrebna je suradnja svih visokoškolskih centara u Hrvatskoj i Jugoslaviji. 17. Skupština je izrazila

34 Izjava DD.

potrebu sudjelovanja studenata na referendumu za samodoprinos koji će pridonijeti da naš grad dobije nove značajne objekte od opće društvene važnosti. Pozivaju se studenti da sudjeluju u radnim akcijama diljem naše zemlje. 18. Skupština svesrdno poziva sve studente da aktivno sudjeluju u pripremi i provođenju novog petogodišnjeg plana u djelo. 19. Skupština Saveza studenata Rijeke zahtijeva od Republičke zajednice za financiranje usmjerenog obrazovanja da se odmah odobri 2.500.370 – novih dinara za dovršenje i opremanje novog studentskog doma u Rijeci koji se nalazi u završnoj fazi izgradnje i za koju je izgradnju Skupština općine Rijeka dala svoje učešće od 79% vrijednosti objekata. 20. Skupština Saveza studenata Rijeke zahtijeva od Republičke zajednice za financiranje usmjerenog obrazovanja da najdalje do kraja ove školske godine definitivno odobri 5.153.000 – novih dinara za rekonstrukciju i opremu restorana u Rijeci u kojoj investiciji Skupština općine Rijeka učestvuje sa 66% vrijednosti i to u poslovnom prostoru veličine oko 2.000 m². 21. Skupština Saveza studenata Rijeke zahtijeva od Izvršnog vijeća Sabora Socijalističke Republike Hrvatske i Republičke zajednice za financiranje usmjerenog obrazovanja da se najkasnije do kraja mjeseca svibnja ove godine sporazume tko je obveznik osiguranja sredstava za regresiranje studentske prehrane i stanovanja, s obzirom na to da njihovo višemesečno nesporazumijevanje dovodi ustanove studentskog standarda i same studente u bezizlaznu situaciju.“³⁵

Iz navedenih zaključaka jasno je vidljiva puna podrška politici CK SKH i ustavnim promjenama, ali i politička opredijeljenost novoizabranoga studentskog rukovodstva. Ovi zaključci ističu stvarne želje studenata o demokratizaciji i vrlo jasnu određenost i stavove o najvažnijim političkim, ali i društveno-gospodarskim aktualnim procesima. Sve je jasnija bila i jaka politizacija i podvojenost među riječkim studentima. Tako se na jednoj strani našlo studentsko rukovodstvo koje je imalo punu podršku u gradskim partijskim strukturama a na drugoj strani nacionalno-reformski opredijeljeni riječki studenti, većim dijelom članovi zajednice katoličke mladeži Synaxis. Time je eksplicitno pokazano da i u Rijeci postoji dio studentske omladine koji se o ključnim nacionalno-političkim pitanjima drugačije opredjeljuje i izjašnjava.

Dva dana kasnije, 10. svibnja, održan je prvi sastanak Predsjedništva SS Rijeke. Na tom su sastanku bili izabrani potpredsjednici S. Meštrović i Marijan Tomljenović.

U kontekstu društveno-političke situacije te društveno-ekonomskih promjena važno je spomenuti i VII. redovnu sjednicu Općinske konferencije SKH Rijeka, koja je održana 24. svibnja 1971. Na njoj se između ostaloga govorilo i o studentskim gibanjima u gradu i o potrebi primanja mladih u SK. Pored toga problema,³⁶ navest ću nekoliko zanimljivih izjava članova Konferencije koji se reflektiraju na aktualni politički trenutak i studentska događanja u gradu. Tako je profesor J. Malić, član Općinske konferencije SKH Rijeka i predsjednik Konferencije SKH riječkih visokoškolskih ustanova, između ostaloga istaknuo:

35 Zaključci XVI godišnje skupštine Saveza studenata Rijeke održane 8. svibnja 1971. u Rijeci, *Upitnik, list mladih Rijeke*, I, 2-3, svibanj-lipanj 1971, str. 4; Zaključci XVI godišnje skupštine SS Rijeke, *Studentski list*, 8. lipnja 1971, br. 18-19, str. 9.

36 Usp. neobjavljeni magistarski rad Andrea Roknić, *Rijeka u Hrvatskome proljeću 1970.-1972.*, poglavlje „Djelovanje društveno-političkih organizacija u gradu“.

„...u posljednja dva mjeseca je zaista znatno izražen nemir među studentima Rijeke. Zapravo taj nemir se je prenio iz Zagreba na riječku situaciju, a počeo je famoznim izborom Čička za prorektora. Kada se je jedan dio studentske populacije suprotstavio tome, tada su se i naši studenti – bar većina – suprotstavili izboru. Intenzivnije reagiranje osjetilo se je u slučaju Čičak, a nastavilo smjenom rukovodstva u Zagrebu i izborom Budiše za novog predsjednika. Moram reći da se eho zagrebačkih događaja malo kasnije, ali vrlo euforično i vrlo snažno osjetio u Rijeci. Dio vas bio je na dva zbora, jedan kad je skupština studenata pretvorena u zbor i drugi na Mlaki. Koje su karakteristike te grupe mladih ljudi, koja odbija naziv ‘grupa’ i želi da ima sve atribute nečeg što se naziva nova struja u studentskom pokretu. Pojava snažnije populacije poklapa se općim promjenama, koje su u toku u čitavoj zemlji. ... isto tako ta grupa mladih ljudi vrlo snažno izražava podršku političkom rukovodstvu Hrvatske, naročito stavovima X sjednice CK SKH. Isto tako grupa izrazito podršku pruža ustavnim amandmanima i inzistira na njihovom bržem prihvaćanju. Isto tako vrlo snažno je prisutna kritika dosadašnjem kursu SK i uopće dosadašnje politike s malicioznom izražavanjem politike Hrvatske samo u onom dijelu u čemu Hrvatska zaostaje. Grupa pokazuje krajnje netolerantan i krajnje nedemokratski odnos prema onima koji ne misle: Tko nije s nama, taj je protiv nas. ... Ova je situacija pokazala potrebu vrlo žive i odlučne političke akcije u visokom školstvu Rijeke za shvaćanje ovog trenutka političkog života.“³⁷

Malić je svojim kritičkim ocjenama političkog i društvenog trenutka te jasnim stavom prema angažmanu riječkih studenata u studentskim previranjima vrlo očito ukazao u kojem će smjeru „istupati“ riječko političko rukovodstvo u slijedećem periodu.

Iako je politički trenutak te aktivnost nacionalno opredijeljenih studenata sve očitiija *Novi list* je još potkraj svibnja objavio zanimljiv i vrlo afirmativan članak pod naslovom „Riječki studentski pokret pozitivno usmjeren“.³⁸ U njemu se donosi izvješće s proširene sjednice Sekretarijata Konferencije SKH riječkih visokih škola i fakulteta održane 27. svibnja. U svom je izlaganju predsjednik Konferencije J. Malić ovdje jasno naglasio pozitivnu ocjenu političkog raspoloženja i aktivnosti na platformi SKH i SKJ, ističući kako je politički trenutak izgrađen na platformi 10. i 20. sjednice CK SKH i 17. sjednice Predsjedništva SKJ te ga je golema većina riječkih studenata prihvatila kao svoj, što se u snažnom procesu politizacije svakodnevno i potvrđuje. No, ipak u nastavku izlaganja ponovno je naveo kako ima u manjem dijelu i „grupaškog“ istupanja te je izrazio potrebu da takvu poimeničnu ocjenu iznese svaka partijska organizacija za svoju sredinu. Nadalje je naveo kako je na posljednjoj studentskoj skupštini došlo do vrlo netolerantnog ponašanja „teističke“ skupine studenata te kako se komunisti, „progresivni studenti“, nisu dali isprovocirati. Pored Malićeva govora, u

37 HR-DARI, Općinska Konferencija SKH Rijeka, Zapisnici i ostali materijali sa sjednica Općinskih konferencija SKH Rijeka 1971., Zapisnik sa sjednice Općinske konferencije SKH Rijeka od 24. svibnja 1971.

38 Riječki studentski pokret pozitivno usmjeren, *Novi list*, 29/30. svibnja 1971, str. 3.

nastavku su donijeti dijelovi izlaganja Vinka Tadejevića,³⁹ Slobodana Ćuka, Zorana Kompanjeta i drugih istaknutih kulturnih i znanstvenih djelatnika grada, a posebno zanimljivo bilo je izlaganje Eme Derossi-Bjelajac, članice Izvršnoga komiteta CK SKH, inače rođene Istranke. Ona je, između ostaloga, govorila i o naglašavanoj suradnji Rijeke i Zagreba, pa je rekla kako nije dobro mehanički prenositi nešto iz jedne sredine u drugu zato što su u pojedinim sredinama drugačiji odnosi snaga. Zatim je dodala kako bi bila opasna i svaka izolacija, bilo zatvaranje prema vlastitoj gradskoj sredini bilo prema Sveučilištu kao zajednici koja djeluje u SR Hrvatskoj. Istaknula je kako bi Rijeka trebala imati znatniji udio u sveučilišnoj zajednici nego što ga je imala do tada. Govorila je i o ekscenim situacijama, o prepoznavanju istih i o potrebi njihova otklanjanja.

Budući da je iz riječke katoličke zajednice mladih Synaxis upravo u to vrijeme, u svibnju, udaljen njihov duhovnik o. Tihomir Zovko,⁴⁰ a zajednici Crkva nije dala drugoga duhovnog asistenta te im je bilo otkazano i gostoprimstvo u Institutu za teološku kulturu laika, oni svoje mjesto rada i djelovanja traže drugdje. Ti će događaji također značajnije utjecati na usmjerenost i daljnji politički angažman riječkih nacionalno-reformski opredijeljenih studenata. Tako se oni bezuspješno pokušavaju uključiti u Hrvatsko filozofsko društvo te naposljetku, potkraj svibnja, unutar riječkog Ogranka Matice hrvatske osnivaju Klub sveučilištaraca. Kako izvori navode, budući da se ulaskom veće skupine studenata, radničke mladeži te srednjoškolaca javila potreba za njihovim intenzivnijim okupljanjima i druženjima, ali i kulturnim djelovanjem, na prijedlog Matičinih studenata, Upravni odbor riječkog Ogranka Matice hrvatske donio je odluku o osnivanju Kluba sveučilištaraca. Bio je to prvi takav slučaj u povijesti Matice hrvatske da su studenti u tako velikom broju masovno primljeni među članove.

Osnivačka skupština Kluba sveučilištaraca održana je 28. svibnja 1971. u prostorijama riječkog poduzeća za međunarodnu špediciju Transjug.⁴¹ *Novi list* donosi izjave tajnika riječkoga Ogranka Matice hrvatske Nikole Crnkovića,⁴² a također i prvoga i jedinog predsjednika Kluba D. Dekovića, zatim novoizabranog predsjednika Saveza studenata Rijeke A. Rubeše te predsjednika Općinske konferencije SSRN Rijeke N. Samaržije koji su također „pozdravili“ i podržali osnivanje Kluba sveučilištaraca. U svojem je uvodnom govoru N. Crnković, između ostaloga, kazao:

39 Rođen 1914. u Praputnjaku, a umro u Rijeci 2004. godine; tada je bio profesor Ekonomskoga fakulteta u Rijeci, predsjednik riječkog Ogranka Matice hrvatske, član SK.

40 Vladimir Žmak, *Synaxis*, pretjeran iskorak ili propuštena šansa, *Riječki teološki časopis*, 14, 2, Rijeka 2006, str. 469-482; Andrea Roknić Bežanić, Uloga i djelovanje katoličke zajednice mladih Synaxis u riječkome Hrvatskom proljeću, *Croatia Christiana periodica*, br. 71, Zagreb 2013, str. 155-170; Usp. neobjavljeni magistarski rad Andrea Roknić, *Rijeka u Hrvatskome proljeću 1970.-1972.*, poglavlje „Riječki slučaj *Synaxis*“.

41 Igor Violić, Rijeka mladosti u Matici hrvatskoj, *Novi list*, 5/6. lipnja 1971, str. 6.

42 Rođen 1928. u Novalji na otoku Pagu, a umro 2016. u Rijeci; bio je profesor Pedagoške akademije u Rijeci.

„Dužnost im je da tvorbenošću tim najvišim oblikom izražavanja ljudskosti, a ne parolama i jeftinom frazeologijom, uzvisuju sve ono što zovemo Hrvatskom i sve ono što zovemo hrvatstvom. Ova je mladež pristupila Matici hrvatskoj s čistim i jasnim izrazom svoje nacionalne svijesti. Pristupila je jednoj družbi s naglašenim domoljubnim osjećajima i odrešitim nakanama da u sebi i oko sebe kulturno-prosvjetnom i znanstvenom djelatnošću dostojno nastavi najbolje tradicije hrvatskoga naroda.“⁴³

Darko Deković, novoizabrani predsjednik Kluba sveučilištaraca, u svojem se govoru istaknuo i pojasnio ulogu i zadaću kluba. Tako je između ostaloga kazao kako je zamišljen kao prostor kulturnoga rada studenata te da ni u kojem slučaju ne želi na sebe preuzeti djelatnosti već postojećih organizacija unutar Matice nego želi biti katalizator pozitivnih strujanja u njezinim kulturnim i obrazovnim nastojanjima. Također je naglasio i želju članova kluba za suradnjom sa Savezom studenata. Tu je želju ujedno istaknuo i A. Rubeša. Dajući podršku osnivanju Kluba sveučilištaraca unutar riječkog Ogranka Matice hrvatske, istaknuo je između ostalog potrebu za oživljavanjem kulturne aktivnosti riječkih studenata koja je gotovo zamrla. Nekoliko dana kasnije Deković je postao i član Upravnog odbora riječkog Ogranka Matice hrvatske.

Kao što smo ranije napomenuli, za predsjednika Kluba sveučilištaraca bio je imenovan Darko Deković, a za tajnika I. Biočić. Klub je imao od 150 do 180 studenata, a njih petnaestak bilo je posebno aktivno. Većina njegovih članova bila je uključena i u vjersku katoličku zajednicu mladih Synaxis.

U narednim je ljetnim mjesecima kulturno-društvena djelatnost studenta u Klubu sveučilištaraca bila vrlo naglašena. Klub je sudjelovao samostalno, ali i u sklopu projekata Ogranka Matice hrvatske ili u suradnji sa Savezom studenata Rijeke u nizu kulturnih programa koji su u to vrijeme održavani u gradu Rijeci, ali i na području općine. Tako je zajedničko djelovanje i suradnja Kluba sveučilištaraca, Centra za društvenu i uslužnu djelatnost mladih te urednika lista *Upitnik* i članova Književne skupine mladih rezultirala održanim razgovorom 16. lipnja 1971. u prostorijama kluba Pedagoške akademije, na temu „Riječki kulturni život i mladi“.⁴⁴ U razgovoru je, pored studenata, sudjelovalo i nekoliko eminentnijih kulturnih i javnih djelatnika grada.⁴⁵ Ova javna tribina je u mjesecima koji su uslijedili pokazala i svoju uspješnu, praktičnu stranu. Tijekom mjeseca lipnja bilo je održano još nekoliko zanimljivih predavanja i gostovanja. Tako je književnik Petar Šegedin 25. lipnja 1971. na Tribini Matice hrvatske održao izlaganje u Pomorskom i povijesnom muzeju u Rijeci na temu „Kultura i domovina“.⁴⁶ Vijest o Šegedinovu gostovanju u Rijeci objavio je i D. Deković u *Hrvatskom tjedniku*. On je u kratkom članku istaknuo kako je u posljednje vrijeme zapaženo veliko zanimanje studenata za rad i djelovanje Matice hrvatske u Rijeci te kako se na Tribini spontano

43 Igor Violić, Rijeka mladosti u Matici hrvatskoj, *Novi list*, 5/6. lipnja 1971, str. 6.

44 Riječki kulturni život i mladi, *Novi list*, 16. lipnja 1971, str. 9.

45 Darko Deković, Natuknice iz zamišljena ljetopisa riječkog ogranka Matice hrvatske, vođenoga od 24. veljače 1971, *Dometi*, 11, Rijeka (1971)/1994, str. 21.

46 M. J., Šegedin o domovini i kulturi, *Novi list*, 24. lipnja 1971, str. 4.

zapjevala i hrvatska himna.⁴⁷ Bilo je prisutno oko 150 osoba, a nekoliko dana poslije, 28. lipnja, na istom je mjestu održan koncert u povodu 300. obljetnice Urote zrinško-frankopanske, pod naslovom „Jeka minulih stoljeća“. I tada se okupio prilično veliki broj građana, oko dvjestotinjak osoba.⁴⁸ Njihova aktivnost posebno se pojačava početkom jeseni. Tako su članovi Kluba sveučilištaraca sudjelovali u pripremama znanstvenoga skupa o Eugenu Kumičiću koji se u sklopu trodnevne manifestacije – *Dani Čakavskoga sabora u Liburniji* – održao u Opatiji 29. i 30. listopada pod pokroviteljstvom akademika Dragutina Tadijanovića.⁴⁹ Tijekom studenog također je održano nekoliko zanimljivih gostovanja i priredbi. Tako je 8. studenoga istaknuti hrvatski povjesničar umjetnosti i sveučilišni profesor Grgo Gamulin⁵⁰ iz Zagreba imao izlaganje pod naslovom „Izgubljena orijentacija“, i to na Tribini Kluba sveučilištaraca Matice hrvatske u Rijeci.⁵¹ Također su u studenom, u okviru Tjedna brucoša, u Rijeci gostovali Vlado Gotovac i Hrvoje Šošić, urednici *Hrvatskog tjednika*. Matičini sveučilištarci organizirali su taj susret u sklopu Matičine tribine „Razgovor s uredništvom“. Oni su imali izlaganja na Pedagoškoj akademiji u Rijeci, a govorili su o ustavnim amandmanima i političkoj situaciji u SFRJ. Pored njih na istome mjestu izlaganje je održao i F. Starčević, pod naslovom „Slojevi osobnosti i čimbenici razvitka“.⁵²

Posredstvom studenata iz Kluba sveučilištaraca Matice hrvatske i zajednice mladih Synaxis, koji su dijelili pristupnice obilazeći poduzeća i razne ustanove, tih je mjeseci primijećen zamjetan rast broja članova riječkog Ogranka Matice hrvatske. Djelatnost Kluba odvijala se bez novčane potpore, ali i bez prostorija za rad.⁵³

Nedugo nakon osnivanja, 30. lipnja 1971. održan je sastanak Upravnog odbora Kluba. Tada je bio usvojen program njegova rada koji je u potpunosti prihvaćao program rada Matice hrvatske. No, u rujnu je također bio održan sastanak Upravnog odbora Kluba na kojem je dodatnim preinakama dopunjen program djelovanja i „na

47 Darko Deković, Petar Šegedin riječkom općinstvu, *Hrvatski tjednik*, Zagreb, 23. srpnja 1971, I, 15, str. 22.

48 *Izveštaj o kontroli zakonitosti rada Matice hrvatske*, Zagreb 2002, str. 184.

49 Manifestacija je započela 28. listopada 1971. na Trgu riječke rezolucije svečanim podizanjem hrvatske zastave te govorom predsjednika riječkog ogranka Matice hrvatske V. Tadejevića Na znanstvenom skupu održanom u kongresnoj dvorani hotela Adriatic svoja su priopćenja iznijeli istaknuti hrvatski znanstvenici i profesori Ivo Frangeš, Mira Sertić, Dubravko Jelčić, Miroslav Šicel, Mirjana Gross, Krunoslav Pranjić, Mirjana Strčić te Miroslav Vaupotić. Tom je prigodom održana i svečana akademija u čast 450. obljetnice tiskanja Marulićeve *Judite*, a posljednjeg dana *Čakavskoga sabora* u Kumičićevu je rodnom mjestu Brseču održana pučka svečanost i kulturno-umjetnička priredba. Vidi: HR-DARI, Općinska Konferencija SKH Rijeka, Zapisnici i ostali materijali sa sjednica Općinskih konferencija SKH Rijeka 1971, Zapisnik s VIII. sjednice Općinske konferencije SKH Rijeka od 23. rujna 1971.

50 Rođen 1910. u Jelsi, a umro 1997. u Zagrebu. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu na Odsjeku za povijest umjetnosti radio je do prinudnog odlaska u mirovinu 1972. zbog istaknute uloge u Hrvatskom proljeću.

51 M. Z., *Tjedan brucoša* krenuo, *Novi list*, 9. studenoga 1971, str. 4.

52 Darko Deković, Natuknice iz zamišljena ljetopisa riječkog ogranka Matice hrvatske, vođenoga od 24. veljače 1971, *Domesti*, 11, Rijeka (1971)/1994, str. 21.

53 *Izveštaj*, n. dj., str. 185.

kojem je bilo zaključeno, da studentima ne odgovara politička situacija nakon isključenja Đodana i Veselice iz SK, te da će zbog toga 'Klub sveučilištaraca' u Rijeci raditi na vraćanju političke klime u SRH koja je vladala prije njihova isključenja.⁵⁴ Upravo su se tijekom proljeća 1971. Marko Veselica i Šime Đodan „nametnuli“ kao lideri „masovnog“ pokreta te su se najčešće pojavljivali na sve učestalijim javno organiziranim skupovima u kojima su isticali kako je upravo „Matica hrvatska globalna sila Hrvatske koja nosi hrvatski globalni interes“.⁵⁵ Stoga možemo zaključiti kako je osim kulturne djelatnosti riječki Klub sveučilištaraca u svojem programu imao i sadržaje vezane uz buđenje nacionalne svijesti, što je potvrdio i sam D. Deković.⁵⁶

Također, sačuvani podaci govore kako su upravo članovi Kluba sveučilištaraca na čelu s D. Dekovićem tijekom ljeta 1971. vršili različite agitacije u zemlji i inozemstvu za upis u Maticu hrvatsku, a propagirali su i njezino glasilo *Hrvatski tjednik*.⁵⁷

Jasno je kako su riječki nacionalno-reformski opredijeljeni studenti u *Klubu* pronašli „zaleđe“ za svoj kulturni, ali i politički rad. Upravo će se stoga toj skupini mladih, politiziranih laika imputirati da su svoju vjersku djelatnost u mjesecima koji slijede „zamijenili“ pretjeranom političkom aktivnošću kroz novoosnovani, prema nekim izvorima čak ilegalno, Klub sveučilištaraca te kako su upravo oni glavni nositelji nacionalnoga studentskog pokreta i negativnih strujanja u gradu Rijeci.

Tijekom ljeta, sredinom srpnja, objavljuju se priopćenja studentskih rukovodstva Hrvatske i Zagreba koji napadaju SK, bratstvo i jedinstvo naroda i samoupravni socijalizam.⁵⁸ Na te objavljene izjave odmah je reagiralo Predsjedništvo Skupštine Saveza studenata Rijeka i vodstvo Konferencije Saveza socijalističke omladine Hrvatske Rijeka, ali, kako navodi *Novi list*, nešto kasnije i većina riječkih studenata (npr. studenti stipendisti riječkih poduzeća Luke, 3. maja i Jugolinije).⁵⁹ Oni su energično odbacili i osudili njihova stajališta kao „suprotna političkoj platformi SKH i SKJ“ te „dosljednoj izgradnji samoupravnog socijalizma“.⁶⁰ Zbog takva njihova javno iznesenog stajališta početkom kolovoza iz Zagreba na sastanak s riječkim studentskim rukovodstvom stižu predstavnici Predsjedništva Saveza studenata Hrvatske i Saveza studenata Zagreba.⁶¹ Na dio studentskog rukovodstva Rijeke vršen je snažan pritisak, iz rukovodstva SS Jugoslavije tražena je suspenzija predsjednika Predsjedništva Skupštine SS Rijeke te je vođen općeniti napad na Rijeku kao „unitarističko leglo“, pa čak i kao „autonomaški centar“. Od riječkog Predsjedništva Saveza studenata zahtijevano je da se povuče ranije donesena izjava kojom je bilo odbačeno saopćenje s plenarne

54 Isto.

55 Dušan Bilandžić, *Hrvatska moderna povijest*, Zagreb 1999, str. 585-586.

56 Izjava D. Dekovića.

57 *Izvještaj*, n. dj., str. 186.

58 Saopćenje zagrebačkih sveučilištaraca, *Novi list*, 17/18. srpnja 1971, str. 14.

59 M. Oluić, Podrška stavu rukovodstva riječkih studenata, *Novi list*, 10. kolovoza 1971, str. 3; Isti, Vjera u saopćenje riječkih studenata, *Novi list*, 16. kolovoza 1971, str. 3.

60 Zahtijevamo da se utvrdi odgovornost, *Novi list*, 23. srpnja 1971, str. 4.

61 Riječki studenti odbacuju zahtjev SS SR Hrvatske, *Novi list*, 7/8. kolovoza 1971, str. 15.

sjednice Predsjedništva Saveza studenata Hrvatske i Zagreba od 14. srpnja.⁶² No, i nakon višesatnih pregovora i polemike članovi Predsjedništva saveza studenata Rijeke nisu odustali od svojeg političkog stajališta.⁶³

Sastanak sličan tome dogodio se i u rujnu kada iz Zagreba na razgovore sa Savezom studenata Rijeke dolaze D. Budiša i A. Paradžik. Time se na riječku studentsku organizaciju pojačava pritisak. U to vrijeme dolazi do vidljivo izražene konfrontacije i sve jačeg diferenciranja dviju riječkih studentskih struja – nacionalno-reformske i komunističke te preokreta unutar Skupštine Saveza studenata Rijeke. Tada se promijenio i omjer članova vodstva Saveza studenata Rijeke u korist nacionalno-reformskih. Tako je u Predsjedništvu Saveza studenata Rijeke bilo 8 nacionalno-reformskih studenata i 5 komunističkih.⁶⁴

Tijekom jeseni 1971. stanje postaje ozbiljnije. Riječko je studentsko vodstvo novu akademsku godinu dočekalo u izmijenjenom sastavu.

Tri dana prije donošenja odluke o studentskom štrajku, 19. studenoga, Rijeku je ponovno posjetio D. Budiša. Izlaganje je održao na Pedagoškoj akademiji. Govorio je o studentskom pokretu te o političkoj i ekonomskoj situaciji u zemlji. Budiša je studentski pokret opisao kao „jedini progresivni i lijevi pokret u Hrvatskoj do tada“, a za političku i ekonomsku situaciju u zemlji je kazao kako je „zabrinjavajuća“ te kako „ekonomija propada zbog zadržavanja pandurskih metoda“.⁶⁵

Sljedećeg dana, 20. studenoga, u sindikalnom domu na Mlaki bio je održan zbor studenata u Rijeci. Uz velik odaziv riječkih studenata, njih približno 400, zborovanju su prisustvovali i mnogobrojni društveni, politički i znanstveni djelatnici grada, a također i Budiša i Čičak. Raspravljalo se o prijedlozima Statuta studentske organizacije Jugoslavije te o prijedlogu amandmana na Ustav SR Hrvatske, iako je u Rijeci bila službeno završena javna rasprava o Nacrtu ustavnih amandmana na Ustav SR Hrvatske. Na višesatnoj javnoj raspravi, koja je bila vrlo otvorena, kritička i bez uniformiranoga mišljenja, kako proizlazi iz članka u *Novom listu*, najviše se pozornosti posvetilo pitanjima budućega državno-političkog uređenja Hrvatske te pitanjima vezanim za kompletni ekonomski sustav. Raspravljalo se i o onome što je osobito zanimalo Rijeku – o deviznom, carinskom, vanjskotrgovinskom i poreznom sustavu. Donijeti su zaključci o nedjeljivosti nacionalnog suvereniteta, o jednakopravnosti svih građana SR Hrvatske te o utemeljenju SR Hrvatske na vlasti i samoupravljanju radničke klase i radnih ljudi. Govorilo se o rješavanju deviznih, vanjskotrgovinskih, bankarskih i carinskih sustava u interesu radničke klase. Između ostaloga, studenti predlažu da gradsko rukovodstvo devize zadrži u gradu i u Republici, da sami raspolažu njima; to predlažu i svim ostalim općinama SR Hrvatske. Upravo su u tim segmentima vidljiva

62 A. Rubeša, Veliki pritisak na dio studentskog rukovodstva Rijeke, *Studentski list*, 22. veljače 1972, str. 8.

63 Darko Dukovski, n. dj., str. 252-253.

64 Isti, str. 255.

65 *Izveštaj*, n. dj., str. 184-185.

politička pitanja te stajališta kroz koja su se politizirali riječki studenti. Dakle, bila su to tada vrlo aktualna pitanja, „opća mjesta“, reforme društva (amandmani) i deviznog sustava. Slijede zaključci i širega značaja:

„...da je u SRH službeni jezik hrvatski, a pismo latinica, da je himna Lijepa naša domovino u svom izvornom obliku, da je glavni grad SRH i (i)nacionalna metropola Zagreb. U zaključke je ušlo i stajalište o tome kako je neprihvatljiva ideja u amandmanu IV. da se pri Saboru SRH osnuje Odbor za međunacionalne odnose, jer bi se moglo shvatiti, kako je rečeno, da te ravnopravnosti dosad nije bilo.“⁶⁶

Studenti su na zborovanju podržali referat Savke Dabčević-Kučar i zaključke izrečene na 22. sjednici CK SKH, a također su i predložili da vojni obveznici služe vojni rok na području svoje republike te su oštro osudili neke iredentističko-fašističke pretenzije u susjednoj Italiji – što je zanemarivano u hrvatskoj središnjici. Možemo zaključiti kako je jasno vidljivo da su riječki studenti, barem ovi okupljeni na zboru studenata, svojim zaključcima podržali, a time se i uključili u nacionalni studentski pokret.

U Zagrebu je na Zboru studenata, koji je održan 22. studenog u povodu promjena u hrvatskom ustavu, između ostalog zaključeno da se hitno sazove plenum Saveza studenata Hrvatske i Saveza studenata Zagreba na kojem će se donijeti odluka o obustavi održavanja i pohađanja nastave na Hrvatskome sveučilištu sve dok se ne donesu radikalna rješenja deviznoga sustava.⁶⁷ Ta je vijest istoga dana stigla i do Predsjedništva Saveza studenata Rijeke te ju je ono načelno i podržalo.⁶⁸

Već je sljedećeg dana, 23. studenoga, održan Plenum predsjedništva Saveza studenata Hrvatske u Zagrebu te je donijeta odluka da se na svim visokoškolskim ustanovama Hrvatskoga sveučilišta do 3. prosinca prekine nastava, a izdan je i proglas studentima s pozivom na štrajk. Kao razlog za obustavu nastave i štrajk istaknuto je sporo rješavanje deviznog, vanjskotrgovinskog i bankarsko-monetarnog sustava. Na tom su Plenumu sudjelovali i predstavnici Predsjedništva Saveza studenata Rijeke, koji su također podržali odluke svojih zagrebačkih kolega, no o tome lokalni tisak nije donio izvještaj.

U međuvremenu u Rijeci je istoga dana, 23. studenoga, održan sastanak političkog aktiva visokoškolskih ustanova Rijeke, na kojem je zaključeno kako je potrebno da se istoga dana održe konferencije SK u svim ustanovama u kojima treba obavijestiti članove SK o nastaloj situaciji te kako je potrebno osigurati provedbu stajališta političkog aktiva o „neprihvatanju štrajka“. U nastavku rada dogovoreno je također da se sljedećega dana održe zborovi studenata, nastavnika i radnih ljudi u visokoškolskim ustanovama, na kojima će biti donesena konačna odluka glede obustave nastave i štrajka na riječkim fakultetima te visokim i višim školama.⁶⁹

66 M. V., Riječki studenti o amandmanima, *Novi list*, 22. studenoga 1971, str. 3.

67 Savka Dabčević-Kučar, *71: Hrvatski snovi i stvarnost*, sv. 2, Zagreb 1997, str. 765-779; D. Bilandžić, n. dj., str. 623-627; Darko Dukovski, n. dj., str. 256-57.

68 Izjava D. Dekovića.

69 HR-DARI, Općinska konferencija SKH Rijeka, Zapisnici i ostali materijali sa sjednica općinskih konferencija SKH Rijeka 1971.

Toga je dana također održan sastanak političkoga aktiva Saveza socijalističke omladine grada Rijeke koji je osudio štrajk zagrebačkih studenata te se sastao s dijelom članova Predsjedništva Saveza studenata Rijeke koji nisu otišli u Zagreb.⁷⁰ Bili su to predsjednik A. Rubeša, tajnica Vedrana Konjhodžić te član Predsjedništva Sanjin Arko. Raspravljalo se i o stajalištima Saveza studenata Hrvatske i o događajima na Hrvatskom sveučilištu u Zagrebu. Gotovo su se svi složili da postupci zagrebačkoga studentskog rukovodstva te zagrebačkih sveučilištaraca „štete i kočje revolucionarna stremjenja SK Hrvatske i našeg društva u cjelini“. Između ostalih govornika, na sjednici je izlagao i predsjednik Općinske konferencije SKH Rijeka Vlado Togunjac, koji je istaknuo da nije potrebno dramatizirati oko nastale situacije nego da je potrebno pronaći izlaz iz nje. Svoja je stajališta glede nastale situacije iznio i predsjednik predsjedništva Konferencije SKH visokoškolskih ustanova u Rijeci J. Malić. A. Rubeša je pak osudio kolege koji su dali podršku zagrebačkim studentima. Ta njegova izjava bila je suprotna odluci riječkog Predsjedništva Saveza studenata.

Nakon događaja u Zagrebu i Rijeci, 24. studenoga, sazvan je sastanak Predsjedništva Skupštine Saveza studenata Rijeke. Tada se dio Predsjedništva Saveza studenata Rijeka, nacionalno opredijeljenih – M. Tomljenović, S. Meštrović, Krsto Radas,⁷¹ Z. Houra, I. Tešinski, Andrija Buljević, Ivan Puljiz i Juraj Horvat, solidarizirao sa zagrebačkim studentima i dao punu podršku Savezu studenata Hrvatske i Savezu studenata Zagreba. Izdali su proglas o obustavi nastave i pozvali riječke studente na štrajk. Protiv štrajka izjasnili su se S. Arko, A. Rubeša, V. Konjhodžić, Jadranka Čubrčić i Lavrenčić. Također se na sastanku tražila i ostavka predsjednika A. Rubeše.

Vijest se vrlo brzo proširila po svim riječkim fakultetima te visokim i višim školama, pa su tijekom priepodneva istoga dana bili održani zborovi studenata. Na većini je proglas bio prihvaćen, uz poziv da se podrži studentski štrajk.⁷²

No, riječki *Novi list* daje drugačije podatke i ocjenu događaja. Tako, između ostaloga, navodi da su na novonastalu situaciju među prvima reagirali već 23. studenoga studenti Strojarsko-brodograđevnog fakulteta u Rijeci, na održanoj Konferenciji Saveza komunista njihova fakulteta. Oni osuđuju akcije rukovodstva zagrebačkih studenata kao političku diverziju; zatim smatraju hitnim rješavanje deviznoga, vanjskotrgovinskoga i bankovnog sustava te u potpunosti podržavaju zaključke 22. sjednice CK SKH,⁷³ a već sljedećega dana, 24. studenoga, sazvani su zborovi riječkih studenata. No, zborove studenata, nastavnika i radne zajednice sazivaju predsjedništva savjeta svih visokoškolskih ustanova u Rijeci, a ne fakultetski odbori Saveza studenata. Na njima je bila prisutna većina studenata i nastavnika te dekani i ostalo radno osoblje. Tako se na svim riječkim fakultetima, visokim i višim školama upoznavalo sa stajalištima političkoga aktiva visokoškolskih ustanova u Rijeci te s njihovom

70 M. Zinaić, Oštro protiv destruktivne akcije, *Novi list*, 24. studenoga 1971, str. 2.

71 Rođen je 1949. u Mratovu (općina Drniš), a tada je bio student VIPŠ-a u Rijeci.

72 Izjava D. Dekovića; Izjava V. Žmaka.

73 Politička diverzija, *Novi list*, 24. studenoga 1971, str. 2.

ocjenom nastaloga političkog stanja na sveučilištu. Uočljiva je oštra osuda štrajka i obustave nastave hrvatskih sveučilištaraca, a nastojalo se upozoriti i na štetnost takvih akcija.⁷⁴ No, dana je puna podrška zahtjevima za bržom izmjenom deviznoga, vanjskotrgovinskoga i kreditno-monetarnog sustava, međutim odbačeni su zahtjevi da se nastava obustavi te je osuđen i sam štrajk kao sredstvo za postizanje cilja. Takvi zaključci donijeti su na zborovima studenata Medicinskoga⁷⁵ i Ekonomskoga⁷⁶ fakulteta, zatim Strojarsko-brodograđevnoga i Građevinskoga fakulteta,⁷⁷ Visoke industrijsko-pedagoške škole⁷⁸ te Pedagoške akademije.⁷⁹ Gotovo svi riječki sveučilištarci pružili su bezrezervnu podršku politici CK SKH i zaključcima izrečenima na 10. i 22. sjednici. Istakli su važnost potrebe brzog rješavanja deviznoga, vanjskotrgovinskoga i monetarnog sustava. Svi su naglasili kako ne prihvaćaju obustavu nastave kao oblik političkog pritiska te su osudili postupke zagrebačkoga studentskog rukovodstva ističući kako svojim činom ne pomažu nastojanjima CK, Izvršnog vijeća i Sabora SR Hrvatske.

Nešto drugačija situacija bila se jedino na Višoj pomorskoj školi. No, unatoč podjeli mišljenja zbora studenata Više pomorske škole te izrečenim stajalištima kojima je dio studenata te škole podržao odluke i stajališta reformnog dijela Predsjedništva Saveza studenata Hrvatske, i kod njih je nastava redovito nastavljena.⁸⁰ Sljedećega dana skupina studenata nezadovoljnih održavanjem nastave tražila je da se organizira referendum te se nadala da će demokratskim putem biti izglasan štrajk. No, većina studenata, njih 162, tajnim je glasanjem izglasala održavanje nastave, a za štrajk se izjasnilo njih 111.⁸¹

Lokalni tisak na naslovnici 25. studenoga vrlo tendenciozno donosi vijest kako su na svim visokoškolskim ustanovama u Rijeci sveučilištarci odbacili štrajk.⁸² Između ostaloga navodi kako je odbacivanjem poziva na bojkot nastave više tisuća riječkih studenata time praktički izglasalo nepovjerenje republičkom i gradskom studentskom rukovodstvu koje je u ime studenata proglasilo štrajk.

Velik odaziv riječkih sveučilištaraca, ali i nastavnika na zborove studenata pokazuje svojevrsnu političku zrelost te pozitivnu politizaciju i aktivnost u rješavanju postojećeg trenutka. Nakon višesatnih rasprava zaključeno je kako se opravdane promjene deviznoga sustava ne mogu izboriti obustavom nastave i studentskim štrajkom. Očito je većina studenata shvatila da se takvim pritiskom ništa neće postići, a promjene su zaista

74 Danas zborovi studenata, *Isto*, str. 2.

75 M. B., Najviše prava da govorimo o deviznom sustavu zemlje, *Novi list*, 25. studenoga 1971, str. 3.

76 A. B., Protiv obustave nastave, *Isto*, str. 3.

77 M. Zinaić, Nećemo dozvoliti da se ispadima koči hod naše revolucije, *Isto*, str. 3.

78 Osuđujemo metode pritiska, *Isto*, str. 3.

79 Podrška Centralnom komitetu, *Isto*, str. 3.

80 M. V., Nastava se odvija normalno, *Isto*, str. 3.

81 I referendumom protiv štrajka na Višoj pomorskoj školi u Rijeci, *Novi list*, 26. studenoga 1971, str. 1 i 3.

82 Riječki sveučilištarci odbacili štrajk, *Novi list*, 25. studenoga 1971, str. 1.

bile potrebne. No, vjerojatna je i činjenica da je u ključnom trenutku zbog bojazni, ali i zbog jakog pritiska koji je vršio dobro organizirani riječki politički aktiv SK na kraju većina riječkih studenata odustala od uključivanja u štrajk.⁸³

U poslijepodnevnim satima istoga dana, 24. studenoga, dio Predsjedništva Saveza studenata Rijeke odlučuje da se sljedećeg dana ponovno organiziraju studentski zborovi na kojima bi studenti bili obaviješteni o zaključcima Predsjedništva Saveza studenata Hrvatske, Predsjedništva Saveza studenata Zagreba i Predsjedništva Saveza studenata Rijeke. Zapravo, time proštrajkaški dio Predsjedništva usvaja odluke suprotne odlukama većeg dijela riječkih studenata, a time se i javno odvaja od njih.

Nakon održanih zborova studenata, nastavnika i radnih ljudi visokoškolskih ustanova u gradu, istoga su se dana sastali i predstavnici svih općinskih, društvenopolitičkih organizacija grada i istarsko-primorsko-goranske regije te predstavnici SK visokoškolskih ustanova, dekani i predstavnici studenata Rijeke. Oni su na sastanku dali ocjenu stanja na riječkim visokoškolskim ustanovama te su donijeli zaključke o odličnoj političkoj svijesti studenata, nastavnika i dekana, koji su svojim političkim stajalištima dali punu podršku djelovanju CK SKH, posebno odlukama donesenim na 10. i 22. sjednici. Slijedila je iscrpna rasprava te zaključci u kojima je aktiv dao odlučnu podršku stajalištima iznesenima na studentskim zborovima. Između ostaloga, politički je aktiv istaknuo da se grad „Rijeka, energično, skupa s riječkim studentima, zalaže za radikalnu promjenu deviznog i kreditno-monetarnog sustava i vanjsko-trgovinskog režima u cjelini, ali da će se ta izmjena sigurno izboriti u legalnim i ustavnim okvirima političkog djelovanja“.⁸⁴ Zatim su zaključili da se odluke zborova o održavanju nastave dosljedno trebaju provesti, da se onemogućuje pokušaji organiziranja novih zborova, da su za održavanje reda odgovorni studenti, da će se studente članove Predsjedništva Saveza studenata Rijeke, a koji su i članovi SK, pozvati na razgovor na kojem će se od njih tražiti da se distanciraju od odluka Predsjedništva, a ako to ne učine da će biti isključeni iz SKH, zatim da je potrebno odmah ukloniti propagandni materijal ako se pojavi, te da treba onemogućiti bilo kakve akcije na fakultetima. Dakle, jasno je vidljivo njihovo stajalište. Oni su dali podršku riječkim studentima koji su izrazili potrebu za radikalnim gospodarsko-ekonomskim promjenama u zemlji, ali su se također vrlo jasno izjasnili protiv štrajka kao sredstva za postizanje navedenih ciljeva. Između ostaloga, na aktivu je naglašeno da su komunisti, nastavnici, ali i studenti te ostali članovi radnih zajednica zaposleni na svim visokoškolskim ustanovama, pod prijetnjom najtežih partijskih sankcija dužni osigurati provedbu odluka donesenih na zborovima studenata o normalnom odvijanju nastave te da se ne smiju tolerirati nikakva ometanja.⁸⁵

83 Izjava D. Dekovića; HR-DARI, Općinski komitet SKH Rijeka 1971., Razni materijali, Statutarne komisije SK i Komisije za razvoj i organizaciju SK Rijeka u 1971., Informacija o kretanjima na fakultetima, visokim i višim školama Rijeke u vezi obustave nastave na Hrvatskom sveučilištu.

84 Politički aktiv Rijeke podržao stavove studenata, *Novi list*, 25. studenoga 1971., str. 1.

85 HR-DARI, Općinski komitet SKH Rijeka 1971., Razni materijali, Statutarne komisije SK i Komisije za razvoj i organizaciju SK Rijeka u 1971., Informacija o kretanjima na fakultetima, visokim i višim školama Rijeke u vezi obustave nastave na Hrvatskom sveučilištu.

I doista, zabranjeni su zborovi i željena studentska okupljanja koji su se trebali održavati na riječkim fakultetima sljedećih dana, a na ulazima u zgrade fakulteta i oko njih formira se „studentska straža“ koja nije dopuštala ulazak na fakultet onima koji nisu studenti istoga. Bilo kakvo okupljanje studenata bilo je onemogućeno i na Pedagoškoj akademiji, Medicinskom i Ekonomskom fakultetu.⁸⁶ Poznati su neuspjeli pokušaji pojedinaca i manjih skupina studenata.⁸⁷ Tako se D. Dekoviću na Pedagoškoj akademiji zabranjuje lijepljenje plakata Saveza studenata Zagreba, Saveza studenata Hrvatske i Saveza studenata Rijeke. Na Medicinskom fakultetu predsjednik fakultetskoga odbora Saveza studenata Ivan Savkić, zajedno s nekim profesorima, onemogućuje studentski zbor. Na Ekonomskome fakultetu profesor Josip Deželjin,⁸⁸ inače zastupnik u Saboru SR Hrvatske, te prodekan Ivan Nemarnik zabranjuju održavanje zbora. No, kako u izjavi navodi akademik Petar Strčić,⁸⁹ važnije je sljedeće: „Deželjin je znao što će učiniti konzervativni dio jugoslavenske, pa i hrvatske središnjice SKH, odnosno državne vlasti. On je pripremao teren kako bi što manje ljudi potpalo pod represiju.“⁹⁰ Ipak, na Višoj pomorskoj školi došlo je do okupljanja studenata te je održan zbor. Poznato je kako je samo manji dio riječkih profesora sa simpatijama pratio nova strujanja u studentskom pokretu, a zbog straha od gubitka radnog mjesta ili još drastičnijih kazni vrlo su se oprezno o njemu javno izražavali.⁹¹

Dana 25. studenoga održan je sastanak predstavnika društveno-političkih organizacija grada i regije s članovima CK SKH koji su bili iz te regije te s političkim aktivom riječkih visokoškolskih ustanova. Dano je izvješće o stanju na fakultetima te je istaknuto da je bila osigurana redovita nastava na svim riječkim visokoškolskim ustanovama i da je dana apsolutna podrška CK SKH i odlukama donesenima na njegovoj 22. sjednici. Upozoreno je i na potrebu daljnjeg očuvanja mira i sigurnosti u danima koji slijede – praznika Dana Republike, 29. studenoga. Između ostaloga dogovorena su stalna dežurstva na fakultetima te u OK SKH.⁹² Kako bi spriječio daljnja okupljanja i ekscese po riječkim fakultetima i visokoškolskim ustanovama politički aktiv Rijeke je petak, 26. studenoga proglasio neradnim danom pred nadolazeći državni praznik koji

86 Izjava D. Dekovića; Izjava V. Žmaka.

87 Štrajkaške provokacije u Rijeci bez odjeka, *Novi list*, 27/28/29/30. studenoga 1971, str. 16.

88 Rođen 1920. na otoku Rabu; diplomirani pravnik i ekonomist; u to vrijeme bio je profesor političke ekonomije na Ekonomskom fakultetu u Rijeci te član Predsjedništva Međuopćinske konferencije SKH Rijeka, predsjednik Komisije za društveno-ekonomske odnose Međuopćinske konferencije SK i zastupnik Organizacijsko-političkog vijeća Sabora SRH.

89 Rođen 1936. na Krasu, o. Krk; umro u Rijeci 2019; hrvatski povjesničar, arhivist, akademik; u to vrijeme bio tajnik riječkog Ogranka Matice hrvatske od 1967. do 1971, voditelj skupštine na kojoj je izabrano kasnije prozivano „kontrarevolucionarno vodstvo“ na čelu s predsjednikom V. Tadejevićem i tajnikom N. Crnkovićem.

90 Izjava Petra Strčića (PS) autorici rada.

91 Izjava D. Dekovića.

92 HR-DARI, Općinski komitet SKH Rijeka 1971, Razni materijali, Statutarne komisije SK i Komisije za razvoj i organizaciju SK Rijeka u 1971, Informacija o kretanjima na fakultetima, visokim i višim školama Rijeke u vezi obustave nastave na Hrvatskom sveučilištu.

je kalendarski padao u ponedjeljak. No, ni to nije pojedine članove hrvatski usmjerenog studentskog pokreta obeshrabilo, tako da su unatoč neplaniranoj situaciji pokušali ponovno okupiti studente za štrajk.⁹³

O tijeku studentskog štrajka u Rijeci intenzivno je pisao *Novi list* koji donosi niz članaka u kojima opisuje događaje vezane za studentski štrajk na Hrvatskom sveučilištu u Rijeci, ali i u Zagrebu i ostalim gradovima SR Hrvatske.⁹⁴ O studentskim gibanjima u Rijeci članak je objavljen i u opozicijski orijentiranom časopisu Matice hrvatske – *Hrvatskom tjedniku*. Naime, novinar Zlatko Markus donosi iscrpno izvješće o zbivanjima u Rijeci.⁹⁵ Bitno je ovdje naglasiti da je na stajališta iznesena u *Hrvatskom tjedniku* te na njegovo praćenje događaja vezanih za obustavu nastave i štrajk na Hrvatskom sveučilištu odmah reagirao i *Novi list*, ocijenivši ih kontraproduktivnima.⁹⁶

Događaji oko obustave nastave i štrajka hrvatskih sveučilištaraca u Zagrebu, u gradu i općini Rijeka, ali i široj regiji izazvali su brzu i pravovremenu reakciju gradskih društveno-političkih struktura. Sve su veći pritisci gradskih, političkih struktura na studentska gibanja i štrajk. Tako ove događaje osuđuju i prijete kaznama i sankcijama riječkim studentima predsjednik Ideološko-političke komisije pri Općinskom komitetu SK Rijeka T. Pilepić te sekretar Konferencije visokoškolskih ustanova SK Rijeke Damir Vrhovnik.⁹⁷

Sastanak rukovodstva društveno-političkih organizacija grada Rijeke, općine te istarsko-primorsko-goranske regije, s predstavnicima SK riječkih visokoškolskih ustanova, Savezom studenata te s dekanima održan je 30. studenoga. Oni su dali jedinstvenu političku ocjenu situacije koja se odvijala u prethodnim danima na riječkim visokoškolskim ustanovama. Zbog važnosti njihove izjave za slijed narednih događaja ovdje navodimo gotovo u cijelosti najznačajnije odrednice njihovih zaključaka kojima potvrđuju kako su riječki studenti „zrelo“ procijenili politički trenutak

93 Štrajkaške provokacije u Rijeci bez odjeka, *Novi list*, 29. studenoga 1971, str. 16.

94 Štrajk suprotan interesima Hrvatske, *Novi list*, 24. studenoga 1971, str. 3; Poziv na štrajk – usluga protivnicima amandmana, *Isto*, str. 3; Riječki sveučilištarci odbacili štrajk, *Novi list*, 25. studenoga 1971, str. 1 i 3; Događaji na Hrvatskom sveučilištu u Zagrebu, *Isto*, str. 2; M. M. – T. S., Studenti Pule protiv štrajka, *Novi list*, 26. studenoga 1971, str. 3; Zadarski studenti štrajkaju, većina splitskih i sisačkih protiv štrajka, *Isto*, str. 3; Novinarima ne dopuštaju pristup na zborove, *Isto*, str. 3; Štrajk slabi i u Zagrebu, *Novi list*, 27/28/29/30. studenoga 1971, str. 1; D. P. – M. V., Štrajkaške provokacije u Rijeci bez odjeka, *Isto*, str. 1 i 16; Jakov Blažević o studentima, *Isto*, str. 6; Događaji na Hrvatskom sveučilištu u Zagrebu, *Isto*, str. 16; Zadar: Osuda štrajka, *Isto*, str. 16; Split: neki za štrajk, drugi protiv, *Isto*, str. 16; Karlovački studenti pozivaju zagrebačke da prekinu štrajk, *Isto*, str. 16; Studentsko rukovodstvo obustavlja štrajk, *Novi list*, 1. prosinca 1971, str. 1; Studentski lideri – bez studenata, *Isto*, str. 3; D. K., Studenti se vraćaju u aule, *Novi list*, 2. prosinca 1971, str. 1 i 3; Zadar: Prestala funkcija studentskih straža, *Isto*, str. 1; M. V., Na riječkim visokim školama i fakultetima nastava normalno traje, *Isto*, str. 3; Obustavljen štrajk studenata, *Novi list*, 4/5. prosinca 1971, str. 14.

95 Studenti u Rijeci (ipak) su za štrajk, *Hrvatski tjednik*, 3. prosinca 1971, str. 11.

96 „Hrvatski tjednik“ suprotno od hrvatskog rukovodstva, *Novi list*, 26. studenoga 1971, str. 3.

97 Rodio se u Bjelovaru 1947. Studirao je na Strojarsko-brodograđevnom fakultetu u Rijeci; od 1970. sekretar Konferencije visokoškolskih ustanova SK Rijeke.

„PRVO, utvrđeno je da visokoškolske ustanove predstavljaju zajedništvo studenata i nastavnika i da svaka odluka koja bitno zadire u rad visokoškolskih ustanova mora biti zajednički dogovor školske zajednice. Upravo zbog toga visokoškolske ustanove Rijeke sazvale su i održale 24. studenoga zajedničke zborove studenata, nastavnika i ostalih radnih ljudi u ovim ustanovama radi zajedničkog i demokratskog raspravljanja o pozivu na obustavu nastave kao sredstvu radikalizacije borbe za rješenje deviznog režima u našoj zemlji. DRUGO, održani zborovi ocijenili su zahtjeve studenata Hrvatskog sveučilišta kao nastavak one akcije koju je već znatno prije započelo političko rukovodstvo SRH izražavajući interese radničke klase, a posebno aktualiziralo na 22. sjednici CK SKH i u tom smislu dana je puna podrška zahtjevu za bržim rješenjem ne samo deviznog režima već i ostalih nerješivih pitanja gospodarskog sustava (vanjskotrgovinskog režima, bankarskog i kreditno-monetarnog, carinskog sustava...) ... TREĆE, raspravljajući o metodi obustave nastave kao mjeri, kojom se želi ubrzati proces rješenja naznačenih problema, zborovi su odlučili da obustava nastave nije primjerena našem političkom trenutku (sic!) i konstatirali da ona suštinski odudara od usvojenih saveznih i predloženih republičkih ustavnih promjena, gdje se rješenja vitalnih zajedničkih problema traže u sporazumijevanju i dogovaranju. Zbog toga riječke visokoškolske ustanove nisu prihvatile obustavu nastave i smatraju da se obustavom nastave kao oblikom političkog pritiska mogu ova rješenja samo usporiti i nanijeti ozbiljne političke štete rukovodstvu SKH i Savezu komunista u cjelini. ČETVRTO, ocjenjuje se da su ovih dana visokoškolske ustanove Rijeke radile sa znatno većim brojem studenata u nastavi i ostalim oblicima nastavnog rada što najbolje potvrđuje punu podršku odlukama koje su donijeli zajednički zborovi studenata i nastavnika visokoškolskih ustanova Rijeke. PETO, politička rukovodstva regije, grada i visokoškolskih ustanova ističu da je dio Predsjedništva Saveza studenata u Rijeci usprkos ovakvom opredjeljenju ogromne većine studenata, nastavnika i ostalih radnih ljudi visokoškolskih ustanova uporno ostajao pri zahtjevu za obustavom nastave i činio pojedinačne pokušaje da utječe na raspoloženje studenata u nekim visokoškolskim ustanovama. Međutim, svi ovi pokušaji nisu mogli poremetiti već izraženo opredjeljenje studenata i nastavnika da se obustava nastave odbaci kao neprihvatljiva i neprimjerena metoda. ŠESTO, politička rukovodstva izražavaju punu podršku studentima, nastavnicima i ostalim radnim ljudima visokoškolskih ustanova Rijeke na pokazanoj zrelosti u procjeni političkog trenutka u SRH smatrajući da ovakvo masovno opredjeljivanje za podršku stavovima i zaključcima 22. sjednice CK SKH može značiti samo stvaranje dokaza zajedništva interesa visokoškolskih ustanova u Rijeci i interesa radničke klase kojeg one u ovom trenutku prihvaćaju i kao vlastiti interes. SEDMO, rukovodstva na današnjoj sjednici, ocjenjujući posljednje događaje u visokoškolskim ustanovama Rijeke, sa zadovoljstvom ukazuju na političku zrelost, koja je u ovom trenutku dominirala u svim školama ističući da ovakvo odgovorno ponašanje ogromne većine obavezuje i one pojedince koji su u vođenim raspravama mislili drukčije.“⁹⁸

98 M. V., Riječki studenti zrelo procijenili politički trenutak, *Novi list*, 1. prosinca 1971, str. 3; Usp. HR-DARI, Općinski komitet SKH Rijeka 1971., Razni materijali, Statutarne komisije SK i Komisije za razvoj i organizaciju SK Rijeka u 1971, Informacija o kretanjima na fakultetima, visokim i višim školama Rijeke u vezi obustave nastave na Hrvatskom sveučilištu.

Istoga dana kada se održala sjednica Predsjedništva SFRJ u Karadžorđevu, 1. prosinca 1971, ocjenu novonastale situacije, napose studentskih previranja, dao je i Općinski komitet SKH Rijeka. U njegovu su se sjedištu okupili sekretari mnogobrojnih osnovnih organizacija SK, te su informirani o događajima na Hrvatskom sveučilištu u cjelini, a na riječkim fakultetima posebno. Kako stoji u članku objavljenom u *Novom listu*: „Rukovodioci riječkih partijskih organizacija su odobrili dostojanstven i konstruktivan stav kao i djelovanje riječkih studenata koje se sastojalo u snažnoj podršci prijedlozima i zahtjevima Izvršnog vijeća Hrvatske, čije ostvarenje treba postići putovima i metodama, sankcioniranim u ustavnim amandmanima.“⁹⁹ Sekretarima je na ovom sastanku podijeljen i radni materijal, Informativni pregled CK SKH te Informacije o kretanjima na fakultetima, visokim i višim školama Rijeke u vezi s obustavom nastave na Hrvatskom sveučilištu.¹⁰⁰

Dana 14. prosinca sastalo se Predsjedništvo Saveza omladine Rijeka. Ono je kritički analiziralo svoj rad i program rada u proteklom, nemirnom društveno-političkom trenutku te su ocijenili zadovoljavajućom ulogu Saveza omladine i mladih članova SK u Rijeci, ali istakli su i potrebu da se što prije sazove sjednica republičkoga omladinskog rukovodstva. Između ostaloga istakli su „da je studentski štrajk izraz organiziranih nacionalističko-šovinističkih i kontrarevolucionarnih snaga“. Konstatirano je nadalje da su se pokazala ispravnim oštra reagiranja riječkih omladinaca još na ljetošnja i kasnija priopćenja studentskih rukovodstava Zagreba i SR Hrvatske. Omladinci smatraju da su ono što jesu zahvaljujući pomoći i suradnji Općinskoga komiteta SKH, općinskog rukovodstva, poštenoga i valjanog članstva SK Rijeke.¹⁰¹

No, unatoč zadovoljstvu riječkog partijskog rukovodstva zreloom procjenom političkog trenutka nakon 1. prosinca 1971. uslijedila je konfrontacija sa svima onima koji su bili suprotnih stajališta od ideologije SK, koji su dali javnu podršku ili su pak sudjelovali u pripremi i provedbi obustave nastave i štrajka na riječkim visokoškolskim ustanovama.

Tako je nakon prvoprosinačke sjednice u Karadžorđevu prestao s radom riječki Ogranak Matice hrvatske te Kluba sveučilištaraca,¹⁰² uslijedila je politička odmazda – prijave, ostavke i isključenja iz SK članova koji su se svojim ponašanjem kompromitirali, ali i javna prozivanja, uhićenja i kazneni progoni nekolicine riječkih studenata.

Prve ostavke i smjenjivanja u gradu Rijeci uslijedili su gotovo usporedno s onima na državnoj, odnosno republičkoj razini. Dakle, nakon održane 23. sjednice CK SKH

99 M. B., Podrška riječkim studentima sekretara organizacija SKH, *Novi list*, 2. prosinca 1971, str. 3.

100 HR-DARI, Općinski komitet SKH Rijeka 1971, Razni materijali, Statutarne komisije SK i Komisije za razvoj i organizaciju SK Rijeka u 1971, Informacija o kretanjima na fakultetima, visokim i višim školama Rijeke u vezi obustave nastave na Hrvatskom sveučilištu.

101 M. V., Hitno sazvati sjednicu omladinskog rukovodstva, *Novi list*, 16. prosinca 1971, str. 2.

102 Formalno Klub sveučilištaraca nije nikada službeno prestao postojati, no zbog progona i uhićenja riječkih matičara i studenata koji su uslijedili svega nekoliko mjeseci nakon njegova osnivanja upravo su oni sami na sudu dali izjavu da je Klub odavno prestao s djelovanjem. No, u izvorima stoji podatak da je *Klub* raspušten na zahtjev komunista Ogranka MH u Rijeci; Usp. Izjava D. Dekovića; D. P., U Rijeci raspušten Klub sveučilištaraca, *Novi list*, 18/19. prosinca 1971, str. 14; M. Vujatović, U škole više idejnosti i socijalističkog sadržaja, *Novi list*, 25/26. prosinca 1971, str. 4.

uslijedile su javne osude i smjenjivanja i na nižoj, lokalnoj razini. Iako u Rijeci nije bilo smjenjivanja gradskoga partijskog rukovodstva, slijedila su isključenja iz članstva SKJ, ali i smjene i ostavke na radnim mjestima nekoliko riječkih profesora te isključenja iz SKJ i uhićenja nekoliko riječkih studenata.

Prvi su posljedice osjetili studenti komunisti koji su podržavali studentski štrajk. Oni su već početkom prosinca 1971. isključeni iz SK.

Posljedice su snosili i neki riječki srednjoškolski prosvjetni djelatnici i sveučilišni profesori koji su u svojim javnim istupima dali podršku reformnom dijelu riječkih studenata. Pozivani su na političku odgovornost, na obavijesne razgovore, a neki su od njih smjenjivani s radnih mjesta, premješteni na druga u načelu manje eksponirana radna mjesta, otpušteni su iz dotadašnje službe ili su je sami morali napustiti. Ako sami nisu podnijeli zahtjev za sporazumni otkaz, najčešće pod pritiscima gradskih društveno-političkih struktura, onda bi ga dobivali. Sve te akcije poduzimane su uz pomoć Komiteta SK fakulteta i viših škola te Općinskoga komiteta.

Tako je 15. prosinca u Rijeci održana zajednička, proširena sjednica Općinskoga komiteta SKH Rijeka, rukovodilaca svih društveno-političkih organizacija Rijeke i članova Općinske skupštine Rijeka. Na njoj su razmatrane sve djelatnosti koje su poduzete nakon 21. sjednice predsjedništva SKJ te nakon 23. sjednice CK SKH. Sjednici je predsjedao predsjednik Općinske konferencije SKH Rijeka V. Togunjac, a uvodno izlaganje održao je M. Kalanj. On se u svojem govoru osvrnuo na profesora Više industrijske pedagoške škole u Rijeci F. Starčevića, ocijenivši njegov rad i djelovanje protu-državnim, „upereño protiv Titova kursa i kursa SKJ i SKH“.¹⁰³ Nakon toga je uslijedio govor profesora J. Malića. On je pak prozvao profesore Pedagoške akademije, svoje kolege, te je istaknuo kako su upravo oni imali znatnoga utjecaja na djelovanje i angažman riječkih studenata, posebno onih koji su bili članovi Kluba sveučilištaraca. Prema njegovoj izjavi bili su to Antun Sekulić, Ivo Krile i N. Crnković. Opširni izvještaj s te zajedničke sjednice objavio je *Novi list*. U članku se navodi kako riječki komunisti svoju progresivnost iznova potvrđuju odlučnim provođenjem Titovih riječi te kako su se, prema dotadašnjim partijskim analizama, u Rijeci od nekoliko stotina profesora i predavača diskreditirala (svojim negativnim utjecajem na uski krug studenata) svega četiri profesora, i to: A. Sekulić, N. Crnković, I. Krile i F. Starčević.¹⁰⁴

Budući da su njegovo djelovanje i rad već ranije negativno ocijenili,¹⁰⁵ istoga je dana, 15. prosinca, profesor F. Starčević, viši predavač na VIPŠ, podnio pismenu ostavku; ona u cijelosti glasi: „Uvažavajući kritiku svoga društvenog djelovanja i opće okolnosti u

103 Darko Deković, Natuknice iz zamišljena ljetopisa riječkog Ogranka Matice hrvatske: vodenoga od 24. veljače 1971, *Dometi*, 11, Rijeka (1971)/1994, str. 26.

104 Nezapamćeno zanimanje komunista, *Novi list*, 16. prosinca 1971, str. 1 i 3.

105 Sekretar Općinskoga komiteta SKH Delnica, Maks Štimac na Međuopćinskoj konferenciji SK Rijeka, održanoj 10. prosinca, vrlo se negativno osvrnuo na rad i djelovanje F. Starčevića navodeći između ostalog kako on posljednje dvije godine i u Mrkoplju kvari situaciju nastupajući s pozicija suprotnih SK te kako je potrebno da mu se što prije onemogući djelovanje; Usp. Nacionalistička zapljuskivanja prekovremeno odbijena, *Novi list*, 11/12. prosinca 1971, str. 2.

kojima mi je bila upućena, otkazujem dužnost višeg predavača na Visokoj industrijskoj pedagoškoj školi i dužnost ravnatelja Zavoda za industrijsku pedagogiju.¹⁰⁶ Njemu je zapravo bila zamjerena javna podrška studentima spremnima na štrajk, koju im je dao nakon zbora radne zajednice i studenata VIPŠ-a na kojemu je zaključeno da se nastava ne obustavlja. O tim događajima između ostaloga F. Starčević je autorici kazao i sljedeće:

„Bojao sam se zatvora. Čak sam pitao svog liječnika kakve posljedice mogu nastati za moje zdravlje ako dospijem u zatvor. A zna se da hrabri ne pitaju za zdravlje! ... Pošto sam odlukom Nastavničkog vijeća u kome je glavnu riječ vodio jedan profesor iz Beograda uklonjen s VIPŠ-a i uživao simpatije riječke vlasti dok nisam tvrdio odlučio i izrekao da se ne kajem, opće neprijateljstvo, stanje nepoželjnosti prema meni je počelo.“¹⁰⁷

Slična je sudbina zadesila još nekolicinu riječkih sveučilišnih, ali i srednjoškolskih profesora.¹⁰⁸ Nekoliko je profesora s Ekonomskoga fakulteta također udaljeno sa svojih radnih mjesta. Otkaz je dobio magistar engleskog jezika Ivan Pletikosa zbog toga što je prekinuo nastavu i dopustio studentima da odu na zbor koji je sazvao dio studenata opredijeljenih za štrajk. Time je prekršio odluku ranije donesenu na zboru studenata, nastavnika i radne zajednice o odbijanju štrajka.¹⁰⁹ I tijekom ožujka 1972. nastavljeno je s ispitivanjima i obavijesnim razgovorima od strane tužilaštva, milicije, ali i ustanova gdje su pojedinci bili zaposleni. Tako je dekan Ekonomskoga fakulteta Emanuel Dworski pozvao na razgovor i prof. dr. Ratimira Kalmetu¹¹⁰ te zatražio od njega da zbog svojega nacionalističkog djelovanja preda ostavku na mjesto profesora; ako to ne učini, otkaz će dobiti pod optužbom sudjelovanja u kontrarevolucionarnim zbivanjima. Profesor Kalmeta prihvatio je prijedlog, podnio ostavku i otišao na rad u inozemstvo.

Dana 22. prosinca održana je sjednica Nastavničkog vijeća Pedagoške akademije u Rijeci na kojoj je jedina točka dnevnog reda bila ocjena društveno-političkog angažmana Akademije i realizacija zaključaka 21. sjednice Predsjedništva SKJ te 23. sjednice plenuma CK SKH. Između ostaloga je na sjednici bilo istaknuto kako su se neki nastavnici

106 D. P., F. Starčević napušta dužnost predavača i ravnatelja, *Novi list*, 16. prosinca 1971, str. 8.

107 Izjava Franje Starčevića (FS) autorici rada.

108 Tako je profesor povijesti Ivan Vrtodušić, zaposlen na sušačkoj gimnaziji Mirko Lenac u Rijeci, potkraj prosinca 1971. isključen iz organizacije SK te je otpušten s posla zbog djela protiv naroda i države. *Novi list* je objavio kako je dotični sam podnio radnoj zajednici ostavku, koja je bila prihvaćena. Između ostaloga navodi se da su komunisti organizacije SK osudili njegovu djelatnost kojom je kroz tri predmeta društvenih znanosti negativno utjecao na odgoj i idejno usmjerenje učenika. Sredinom siječnja 1973. donijeta je presuda protiv njega. Okružni sud u Rijeci proglasio ga je krivim te osudio na šestomjesečnu kaznu zatvora. M. V., Prihvaćena ostavka Ive Vrtodušića, *Novi list*, 25/26. prosinca 1971, str. 4.

109 Darko Deković, Natuknice iz zamišljena ljetopisa riječkog Ogranka Matice hrvatske: vođenoga od 24. veljače 1971, *Dometi*, 11, Rijeka (1971)/1994, str. 29.

110 Rođen je 1916. u Obrovcu, a umro 2005. u Rijeci. Bio je sveučilišni profesor, predavač na Ekonomskom fakultetu, član riječkog Ogranka Matice hrvatske.

i studenti angažirali u realizaciji javnih programa kulturnog i znanstvenog karaktera u radu riječkog Ogranka Matice hrvatske te da nije bilo nikakvih tendencioznih i šovinističkih ispada. Ustanovljeno je da je tek nekolicina studenata sudjelovala u „nacionalistički orijentiranoj aktivnosti“ te da će se o tome raspravljati kasnije s njima samima. U danima kada se pokušavalo organizirati štrajk nekolicina njih se povezala s „agresivnijim studentima“ s drugih visokoškolskih ustanova u Rijeci, ali i Zagrebu, no, većina studenata Akademije odbila je sudjelovati u štrajku. Navode kako je upravo njihov student D. Deković bio jedan od najviše eksponiranih u tim događajima te kako se ispisao s Pedagoške akademije. Na ovoj je sjednici prihvaćena i ostavka profesora A. Sekulića koju je on obrazložio svojom ocjenom o sudjelovanju u općim političkim kretanjima.¹¹¹

Sljedećeg je dana održana i Konferencija SKH visokoškolskih ustanova Rijeke. Na njoj je između ostaloga naglašeno kako su „iz svoje sredine isključili nekoliko profesora i šacicu studenata koja je unatoč demokratskim odlukama većine nastavnika i studenata pokušavala da s nacionalističko-šovinističkih, separatističkih i kontrarevolucionarnih pozicija djeluje i inzistira na štrajku“.¹¹² Tako prozivaju Institut za teološku kulturu laika nazvavši ga pritom „leglom okupljanja elemenata nacional-šovinizma i kontrarevolucije“ te „pункtom neprijateljskog djelovanja“ te je Konferencija zatražila od Općinske skupštine Rijeka da zabrani njegov rad. Zatim su se vrlo kritički ponovno osvrnuli na rad i djelovanje profesora N. Crnkovića, F. Starčevića, A. Sekulića i I. Krilea te su istaknuli kako svima koji su se kompromitirali i neprijateljski konfrontirali sa SK nema mjesta u rukovodstvu. Tako navode kako su do tada ostavke podnijeli članovi Predsjedništva Saveza studenata Rijeke: M. Tomljanović, S. Meštović, I. Tešinski, A. Buljević, I. Puljiz i J. Horvat, ali da to učini još njih stotinjak koji su bili članovi partije samo formalno te nisu aktivno sudjelovali u radu SK, ali ni prisustvovali redovitim sastancima.¹¹³

Sredinom siječnja 1972. bila je održana sjednica Općinske konferencije SK Rijeka velikim dijelom posvećena odgojno-obrazovnom radu. U dijelu sjednice na kojoj se između ostaloga analiziralo idejno kretanje među studentima i nastavnicima, pored ostalih izlagača, član Konferencije Tilio Salamon¹¹⁴ je zaključio kako „rađanje“ različitih idejno neprihvatljivih svrstavanja među manjim brojem riječkih studentskih skupina nije bilo uvjetovano njihovim dubokim i originalnim osobnim uvjerenjem, već utjecajem izvana. On je također prozvao i optužio za protudržavni rad već spomenute profesore – A. Sekulića i F. Starčevića te I. Vrtodušića, rekavši kako je njihov negativni utjecaj najsnažniji i zato najopasniji.¹¹⁵

111 Ž. C., Akademija odgovorna za odgojnu djelatnost, *Novi list*, 25/26. prosinca 1971, str. 4.

112 M. Vujatović, U škole više idejnosti i socijalističkog sadržaja, *Novi list*, 25/26. prosinca 1971, str. 4.

113 Kontrarevolucioneri van iz naših škola!, *Novi list*, 24. prosinca 1971, str. 2; M. Vujatović, U škole više idejnosti i socijalističkog sadržaja, *Novi list*, 25/26. prosinca 1971, str. 4.

114 Tada je bio predsjednik Komisije za idejno-političku izgradnju SK Općinske konferencije Rijeka.

115 M. Vujatović, Ne zadovoljstvo, već pouke za življu aktivnost, *Novi list*, 14. siječnja 1972, str. 3; Usp. Darko Deković, Natuknice iz zamišljena ljetopisa riječkog Ogranka Matice hrvatske: vodenoga od 24. veljače 1971, *Dometi*, 11, Rijeka (1971)/1994, str. 29.

Istodobno s javnim prozivanjem riječkih profesora i prosvjetnih radnika započela su i uhićenja nekolicine riječkih studenata.

Sredinom prosinca pokrenute su istrage, a zatim su slijedila uhićenja i pritvaranje četvorice riječkih studenata,¹¹⁶ članova Kluba sveučilištaraca riječkog Ogranka Matice hrvatske te članova katoličke zajednice riječke mladeži Synaxis – I. Biočića, A. Maslača, Z. Houre i K. Radasa.

Dana 23. prosinca uhićen je i pritvoren prvak riječkog studentskog pokreta D. Deković. Zajedno s njime uhićeni su i S. Meštović, Slave Matijević¹¹⁷ te I. Tešinski, svi članovi riječkog Ogranka Matice hrvatske, Kluba sveučilištaraca. Oni su optuženi za krivično djelo protiv naroda i države, kao i za neprijateljsku propagandu te sudjelovanje u kontrarevolucionarnom djelovanju protiv društvenog uređenja tadašnje SFRJ.¹¹⁸

Nakon prvih pokrenutih istraga sredinom prosinca protiv studenata A. Maslača, S. Meštovića, K. Radasa i I. Tešinskog ubrzo je reagirao i njihov matični fakultet, Visoka industrijska pedagoška škola u Rijeci, te je na zajedničkom sastanku Odbora Saveza studenata njihove škole, predstavnika rukovodstva SK i uprave VIPŠ osudio njihovo djelovanje i oštro se ogradio od njega.¹¹⁹

Uhićenja studenata i matičara nastavljala su se u siječnju. Tako je 18. siječnja uhićeno više članova Ogranka Matice hrvatske, uglavnom studenata, pripadnika zajednice katoličke mladeži Synaxis – među njima bio je i V. Žmak, a 20. siječnja uhićen je A. Buljević. Optuženi su da su pripremali kontrarevolucionarni napad na društveno uređenje SFRJ.

Dana 13. siječnja održana je sjednica proširenog Predsjedništva Saveza studenata Rijeke. Na njoj je uvodno izlaganje održao A. Rubeša, predsjednik Saveza studenata. Slijedio je i govor sekretara Sekretarijata Konferencije D. Vrhovnika koji je iznio stajalište Konferencije SK. Na toj su sjednici bile prihvaćene ostavke članova Predsjedništva Saveza studenata Rijeke, a inače i članova SK: M. Tomljanovića, S. Meštovića, I. Tešinskog, A. Buljevića, I. Puljiza i J. Horvata. No, budući da su svi osim posljednje dvojice bili već ranije isključeni iz svih rukovodećih organa, prihvaćene su samo ostavke I. Puljiza i J. Horvata. Iz Saveza studenata Rijeke, zajedno s njima isključeni su i D. Deković, Z. Houra, A. Maslač, I. Biočić, S. Matijević i K. Radas. Njihova isključenja jednoglasno su prihvaćena. Kako je već rečeno, većina navedenih isključenih studenata uglavnom je u vrijeme održavanja ove sjednice Predsjedništva Saveza studenata već bila u pritvoru, u kojem su od ranije i I. Tešinski, S. Meštović i V. Žmak. Na sjednici se raspravljalo i o njihovu nastavku studija na riječkim visokoškolskim ustanovama. Na kraju je odlučeno da se fakultetima predloži vođenje disciplinskog postupka protiv navedenih studenata, vezano uz njihovu krivičnu odgovornost. U nastavku rada sjednice predstavnici pojedinih fakultetskih odbora Saveza studenata govorili su o djelovanju

116 U Rijeci pokrenuta istraga protiv četvorice studenata, *Novi list*, 16. prosinca 1971, str. 8.

117 Rođen je 1948. u Krku, a tada je bio student Medicinskog fakulteta u Rijeci.

118 Pritvorena još četiri studenta, *Novi list*, 29. prosinca 1971, str. 5.

119 I. K., Ograda studenata, *Novi list*, 18/19. prosinca 1971, str. 14.

u svojim ustanovama protiv „nacionalistički nastrojenih elemenata“ te su i oni naveli kako je bilo provedeno nekoliko isključenja. U Predsjedništvo Saveza studenata Rijeke vraćeni su studenti Ivica Saftić te Bruno Ahel, koji su bili isključeni djelovanjem reformske grupe studenata unutar vodstva Saveza studenata Rijeke, a na mjesto izbačenih članova došli su u studentsko rukovodstvo: Josip Štimac, Mile Brkić, Davor Bužićić, Ivan Vidović, Ranko Štefan i Nikša Vitković. *Novi list* je donio opširno izvješće o toj sjednici proširenoga Predsjedništva Saveza studenata Rijeke, a posebno je zanimljiv govor A. Rubeše, u kojem on između ostalog navodi:

„Protunacionalistički stav studenata Rijeke očitovao se već od izbora Ivana Čička za studentskog prorektora, da bi došao naročito do izražaja prilikom montiranog izbora novog rukovodstva studentske organizacije Hrvatske u Dubrovniku koje nailazi na opoziciju jedino riječkih studenata. Od tada i datira najveći pritisak kontrarevolucionarnih elemenata na Rijeci, njihova česta ‘putešestvija’ u grad na Kvarneru, spletke za odgađanje skupštine saveza studenata i za isključenje studenata koji su djelovali na klasnoj liniji, pokušaja da se dio studentskih rukovodilaca Rijeke, pred sam štrajk, pošalje u Zagreb, kako bi se osujetilo njegovo djelovanje na sprečavanju obustave nastave itd.“¹²⁰

U ožujku 1972. zasjedala su sva vijeća Općinske skupštine Rijeka. Na tim se sastancima raspravljalo o mjerama koje su poduzeli organi pravosuđa, Javnoga tužilaštva i Javne sigurnosti u provedbi odluke 21. sjednice predsjedništva SKJ i 23. sjednice CK SKH.¹²¹ Između ostaloga, na sjednici je istaknuto kako su ti organi vrlo dobro obavili svoj posao, a okružni javni tužitelj najavio je skori završetak istrage protiv skupine riječkih studenata (njih 13) te je naglasio kako su oni „u navedenim događajima radili na kontrarevolucionarnim i nacional-šovinističkim pozicijama“.¹²² U nastavku izlaganja istaknuo je kako su u posljednja tri i pol mjeseca zbog političko-društvenoga kriminala podnesene prijave protiv 40 osoba, od kojih su 4 osobe već bile osuđene, protiv njih 12 prijave su bile odbijene, dok se protiv ostalih još uvijek vodila istraga.

Dakle, iz navedenoga se može zaključiti kako se lokalno partijsko vodstvo te društveno-političke organizacije oštro, ali ne baš i pravovremeno obračunalo s neistomišljenicima, „kontrarevolucionarima“, i svima onima koji su u gradu Rijeci, općini, ali i široj regiji sudjelovali u događajima vezanima za Hrvatsko proljeće.

Dana 10. lipnja Okružno javno tužilaštvo Rijeka podiglo je optužnicu protiv riječkih studenata A. Maslača, I. Biočića, Z. Houre, D. Dekovića, S. Meštovića, S. Matijevića, V. Žmaka, A. Buljevića, I. Tešinskog i K. Radasa.

Također je u lipnju, točnije 22. lipnja, istražni sudac Okružnoga suda u Subotici izjavio da povodom zahtjeva Okružnog javnog tužiteljstva u tome gradu donijeto rješenje o provođenju istrage protiv dr. A. Sekulića, profesora Pedagoške akademije u Rijeci.

120 M. Barak, Riječki studenti sređuju redove, *Novi list*, 17. siječnja 1972, str. 9.

121 M. B., Istraga grupe studenata pred završetkom, *Novi list*, 18/19. ožujka 1972, str. 2.

122 *Isto*; Usp. Darko Deković, Natuknice iz zamišljena ljetopisa riječkog Ogranka Matice hrvatske: vode-noga od 24. veljače 1971, *Dometi*, 11, Rijeka (1971)/1994, str. 31.

Optužen je za „djela izazivanja nacionalne, rasne, i vjerske nesnošljivosti i zbog povrede ugleda države, njenih organa i predstavnika“,¹²³ a određen mu je i pritvor.¹²⁴ Veliko vijeće Okružnoga suda u Subotici 16. studenoga, osudilo je dr. A. Sekulića na dvije godine i šest mjeseci strogoga zatvora.¹²⁵

Preispitalo se djelovanje i stupanj odgovornosti u proteklim događajima i nekih drugih riječkih profesora. Tako je u listopadu Drugarsko vijeće organizacije SK Ekonomskoga fakulteta preispitalo djelovanje V. Tadejevića, predsjednika riječkog ogranka Matice hrvatske i njihova profesora, a istoga je mjeseca s posla na Pedagoškoj akademiji u Rijeci suspendiran N. Crnković.

U kolovozu su riječki studenti D. Deković, S. Meštrović i I. Biočić, protiv kojih se na riječkom Okružnome sudu vodio sudski postupak zbog djelovanja protiv naroda i države, svjedočili pred Velikim vijećem zagrebačkoga Okružnoga suda. Oni su bili svjedoci u postupku koji se tamo vodio protiv D. Budiše, I. Z. Čička, A. Paradžika i Gorana Dodiga, a 26. rujna započelo je pred Velikim vijećem Okružnoga suda u Rijeci suđenje njima i još sedmorici riječkih studenata. Oni su optuženi za krivično djelo protiv naroda i države, kontrarevolucionarni napad na društveno i državno uređenje SFRJ.¹²⁶

Krivično vijeće Okružnog suda u Rijeci 3. studenog 1972. izreklo je presude riječkim studentima. Tako je D. Deković osuđen na godinu i pol strogog zatvora uz zabranu istupanja u javnosti u trajanju od tri godine nakon izdržavanja kazne. A. Maslač osuđen je na godinu dana strogog zatvora uz zabranu javnog istupanja u trajanju od dvije godine, S. Matijević, A. Buljević i V. Žmak na po šest mjeseci zatvora i uvjetno dvije godine, Z. Houra i I. Biočić na po šest mjeseci zatvora i zabranu javnog djelovanja u trajanju od dvije godine, te S. Meštrović na šest mjeseci zatvora i godinu dana zabrane javnog djelovanja. Optužaba je oslobođen I. Tešinski dok je protiv K. Radasa optužba odbijena.¹²⁷

Iako je s nastave udaljen početkom listopada 1972., na sjednici je Nastavnoga vijeća Pedagoške akademije 8. studenoga, kojom je predsjedao Krešimir Bezić,¹²⁸ javnim glasanjem prihvaćen prijedlog partijske organizacije da se isključi i N. Crnkovića. Desetak dana kasnije, 20. studenoga 1972. na sjednici savjeta kojoj je predsjedao Ivo Bakotić potvrđena je odluka o njegovu isključenju s Akademije.¹²⁹

123 *Isto*, str. 33.

124 Dr. Ante Sekulić u istražni zatvor, *Novi list*, 23. lipnja 1972, str. 2.

125 Dr Ante Sekulić osuđen na 2,5 godine strogoga zatvora, *Novi list*, 17. studenoga 1972, str. 1 i 10.

126 Počelo suđenje grupi riječkih studenata, *Novi list*, 27. rujna 1972, str. 10.

127 Danas presude riječkim studentima, *Novi list*, 3. studenoga 1972, str. 9; Usp. Darko Deković, *Natuknice iz zamišljena ljetopisa riječkog Ogranka Matice hrvatske: vođenoga od 24. veljače 1971, Dometi*, 11, Rijeka (1971)/1994, str. 34.

128 Rođen je 1930. u Grohotama na otoku Šolti, a umro 2005. godine u Rijeci. U to je vrijeme bio profesor pedagogije i dekan Pedagoške akademije u Rijeci.

129 D. Deković, O profesoru Nikoli Crnkoviću, *Dometi*, VIII, 7-12, Rijeka 1998, str. 9-14; Usp. *Dometi*, 7-12, Rijeka 1996; Edo Stojčić, Let iznad bezimena gnijezda, *Novi list*, 11. travnja 1991, str. 7; E. Stojčić, Svi smo mi žrtve minuloga sistema, *Novi list*, 12. travnja 1991, str. 6.

Možemo zaključiti kako početkom 1970-ih godina grad Rijeku, ali i njegovu općinu karakterizira vrlo pozitivan društveno-ekonomski rast. U nacionalno heterogenom gradu vidljiv je porast zaposlenosti, što pokazuje da je riječka privreda i proizvodnja na brzom i uspješnom razvojnom putu.

Tijekom 1971. godine građani Rijeke na mnogobrojnim su održanim skupovima dali punu podršku prihvaćanju ustavnih amandmana. Politizacija se sve više počela osjećati osobito u studentskim krugovima, što postaje posebno izraženo od svibnja 1971. nadalje, od 16. skupštine Saveza studenata Rijeke.

Grad Rijeka imao je specifičnu sudbinu u Hrvatskom proljeću. Dok u gotovo svim ostalim gradovima tadašnje SR Hrvatske dolazi i do nemira, u Rijeci toga nema; čak nije uspio ni studentski štrajk, a time ni studentski nacionalni pokret nije došao do jačeg izražaja.

Želja, čini se, ipak manjeg, nedovoljno jakog dijela, nacionalno-reformski opredijeljenih, riječkih studenata da se u obustavi nastave pridruže ostalim studentima u SR Hrvatskoj nije realizirana. Inicijativu da se solidariziraju sa zagrebačkim kolegama i stupe u štrajk nisu podržale ni privredne ni druge radne i društveno-političke organizacije grada i općine. Tako se apsolutna većina, radnici i građani Rijeke i regije, nije pridružila štrajku, a nije ga ni podržala.

Osobito je zanimljivo da je gotovo do kraja riječki SK podržavao odluke i zaključke reformistički opredijeljenog CK SKH – barem je tako javno izgledalo. Rukovodeće strukture privrednih i drugih institucija, zdušno su podržavale anticentralističku savezno-jugoslavensku politiku, osobito u području gospodarstva, jer je raspodjela dohotka išla na štetu razvijenoj Rijeci, zahuktaloj u plodnome rastu i sasvim okrenutoj u tome pogledu prednostima zapada, u ovome slučaju osobito obližnje Italije. No, ta otvorenost i suradnja nisu smetale vodstvima grada i općine Rijeka da pažljivo prate neuništeni iredentistički pokret u Italiji, da na njegove istupe i reagiraju, na što centralna rukovodstva nisu tako odlučno istupala. Ali je, s druge strane, i prije sjednice u Karadorđevu pravovremeno i odlučno provedena idejno-politička akcija te su tako spriječeni studentski štrajk i studentski nacionalni pokret u samome početku. Tako u gradu nije ni došlo do cjelovitoga nacionalnog pokreta u svojoj punini, budući da je studentski štrajk odmah zabranjen i događaji kontrolirani. Na riječkim fakultetima, visokim i višim školama bila su zabranjena studentska okupljanja, zborovanja, dvorane su bile zatvorene, a uklanjani su plakati i proglašeni Saveza studenata Hrvatske koje su oni postavljali. Uspjelo se spriječiti bilo kakvo njihovo djelovanje i masovno okupljanje. To pokazuje, da je unatoč stalnim negodovanjima riječkoga partijskog rukovodstva, ipak ideološki rad u gradu bio dovoljno razvijen, a snaga SK primjerena.

Riječkom partijskom rukovodstvu odmah su potporu dale sve organizacije SK u gradu, ističući bezrezervnu podršku odlukama i zaključcima 21. sjednice Predsjedništva SKJ i 23. sjednice CK SKH.

Usljedio je prestanak rada riječkog Ogranka Matice hrvatske, Kluba sveučilištara, a nakon toga stigla su i smjenjivanja, isključivanja iz SK, ostavke i uhićenja u gradu. No, najveće su posljedice snosili studenti, članovi katoličke zajednice mladih *Synaxis*, stoga se upravo njih i smatra nositeljima hrvatskoga studentskog pokreta u gradu Rijeci. Ukupno je na taj način, u različitim oblicima, stradalo sedamdesetak osoba, uglavnom intelektualaca. No, represija nije bila tako oštra ni masovna kao u drugim krajevima SR Hrvatske. Uočljivo je da se nastojalo poštediti starije, pa čak i eksponiranije osobe, a da su – netko je morao i u gradu Rijeci biti javno kriv! – kao da su glavni krivci, najgorom represijom obuhvaćeni samo mladi, studenti, a i to samo njih nekolicina.

U pogledu odnosa prema kretanju mladih, zanimljivo je da su isti odnos imali najviši voditelji Saveza komunista i Katolička crkva u gradu, općini i regiji, a presudnu, pozitivnu ulogu u tome da represije, a naročito one najgore, ne zahvate grad i regiju, imali su ne samo najviši voditelji SK i vlasti grada i regije, već oni iz zapadne Hrvatske koji su bili u vrhovima SK i državne vlasti u Zagrebu i Beogradu.

SUMMARY

The student movement in 1971 in Rijeka

The paper analyzes the events related to the student movement in Rijeka, outlining the events at Rijeka's faculties during 1971 and the consequences borne by a small group of Rijeka's nationally reform-minded students. The city of Rijeka had a specific destiny in the events of the Croatian Spring. While almost all major cities in Croatia experienced unrest, that was not the case in Rijeka. Even though Rijeka became a political, economic, and cultural center with a thriving university in previous years, in 1971 Rijeka's faculties, colleges and universities were still subsidiaries of the University of Zagreb. In the years before 1971, students displayed increased political interest and activity. Students in Rijeka began expressing political maturity, and their politicization on current political issues - on constitutional changes, amendments, the foreign exchange system, and on university reforms - became more pronounced. Since the spring of 1971, the students in Rijeka differentiated on students who were members of the SKH, i. e. the SSO Rijeka, and reform-oriented students. However, the student strike did not succeed in the city, and thus the student national movement did not come to full expression. The paper outlines some key events, such as the founding of the University Club (*Klub sveučilištara*), which played an important role in shaping the students' actions, the student movement in the city, and the role and activities of the Catholic youth community *Synaxis*, which also influenced the direction and further political engagement of Rijeka's national reformists' students.

Keywords: Rijeka, Croatian Spring, 1971, the student movement